

ΘΑΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑ - ΚΑΡΑΒΙΑ

Η ΚΑ ΚΥΒΕΛΗ

ΝΕΑ ΕΣΤΙΑ

ΕΤΟΣ Η' — 1934
ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ, 15 ΝΟΕΜΒΡΙΟΥ 1934

ΤΕΥΧΟΣ 190

ΚΩΜΙΚΟΤΡΑΓΙΚΗ ΣΥΝΕΧΕΙΑ

Όταν κατασιγάστηκε τὸ πάθος,
ἡ ἐρωτικὴ μας ἔληξε ἱστορία.
Ἄπ' τῆς ψυχῆς μου ξέφυγες τὸ βάθος
καὶ σοῦ ἔγινε μιά ξένη, μιά Κυρία.

Μ' ἀπ' τῆς καρδιᾶς τὴν ἀκαταστασία
κι' ἀπ' τ' ἀναστατωμένα τὰ μυαλά μου,
νοιώθω πῶς — ὦ, ἡ αἰώνια τραγωδία! —
μ' ἐρύθμιζε μονάχα τὸ αἶσθημά μου.

Κι' ὅμως γιὰ χρόνια ἴσως ὑπάρχει ἀκόμα
ἡ ξεχαρβαλωμένη ἢ μηχανή μου.
Μιά μαριονέττα' μὲ ξυλένιο στόμα,
γελῶ ὅταν μοῦ τραβήξουν τὸ σκοινί μου.

Γράφω καὶ στίχους· τραγουδῶ τὴ Φύση
ποῦ ἀπ' τὰ κλειστά μου τζάμια τὴν κυττάζω,
αὐτὴν, ποῦ μ' εἶχε ἀπόλυτα μεθύσει,
ποῦ ἀκόμα ἀπ' τ' ἄρωμά της εὐωδιάζω!

Τὴ μόνωση ἀποφεύγω ποῦ ποθοῦσα,
μὴν ἀνταμῶσω ἐκεῖ τὸν ἑαυτό μου.
(Ἀλήθεια, πάντα ὡστόσο ἀγωνιοῦσα
γι' αὐτὸν τὸν ἀκατάλυτον ὀχτρό μου.)

Τῶν σαλονιῶν ρουφῶ τὴν ἀτμοσφαῖρα,
μὲ θέλγουνε τῶν κοριτσιῶν τὰ νειάτα,
τραβάει τὴν προσοχή μου μιά τσαγιέρα
ποῦ τὴν κρατοῦν δυὸ χέρια ντελικάτα.

Μὲ πέρνουν στὴν ταβέρνα οἱ ποιητάδες,
πίνω κρασί καὶ σάμπως νὰ ξεχνιέμαι,
μιλῶ μὲ θέρμη, μπαίνω στοὺς καυγάδες
τοὺς φιλολογικούς, καὶ λέω, καὶ λέμε . . .

Κ' εἶναι μαζί καὶ θλιβερό κι' ἀστεῖο,
νὰ συνεχίζουμ' ἔτσι αὐτὴ τὴ ζήση,
ἔμεῖς, ποὺ πιά ξωφλήσαμε ἀπ' τὸ βίο,
σὰν ἔχουμε θανάσιμα ἀγαπήσει!

ΜΥΡΤΙΩΤΙΣΣΑ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΖΩΗΝ ΚΑΙ ΑΠΟ ΤΗΝ ΤΕΧΝΗΝ

ΑΘΗΝΩΝ ΟΛΟΚΛΗΡΩΜΑ

Ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος ἔρχεται νὰ προστεθῆ, μὲ τὴ σειρά της, στὸν ἔνδοξον ἐρειπιῶνα τῶν Ἀθηνῶν. Γιατί, τὴ στιγμή αὐτή, δὲν ὑπάρχει πιά ἀμφιβολία, στὸ σημεῖο ποὺ ἔφτασαν οἱ ἀνασκαφές τοῦ κ. Ἀριστόφρωνος, ὅτι πατοῦμε ἀπάνω στὸν ἱερό χῶρο, ὅπου, μέσα στοὺς μυστικούς ἴσκιους τοῦ κήπου τοῦ Ἀκαδήμου, ἀντήχησε ἡ φωνὴ τοῦ μεγάλου φιλοσόφου. Ὁ Γάλλος ἀρχαιολόγος κ. Πικάρ μιλοῦσε προχθὲς ἀκόμα μὲ εὐγλωττα λόγια, στὴ γενικὴ χρονιάτικη συνέλευση τῶν Ἀκαδημιῶν τοῦ Γαλλικοῦ Ἰνστιτούτου, γιὰ τὴ σημαντικὴ ἀνακάλυψη. «Τὰ ἀηδόνια τοῦ Κολωνοῦ — ἔλεγε — θὰ ξαναλαλήσουν πάλι μέσα στὸ ἄλσος τοῦ ἥρωος Ἀκαδήμου.» Ἀκολουθώντας ὁ κ. Ἀριστόφρων, μὲ μιὰ πιστὴ ἀκλόνητη, ποὺ στὴν ὑπηρεσία της ἔβαλε πλούσια τὰ ὑλικά μέσα, τὸ δρόμο ποὺ ἔφτανε, σύμφωνα μὲ τὶς μαρτυρίες τῶν ἀρχαίων κειμένων, ἀπὸ τὸ Δίπυλο στὴν Ἀκαδημία, ἔπεσε, σὲ μιὰ εὐτυχισμένη στιγμή, ἀπάνω σὲ θεμελιώματα ἀρχαίου γυμνασίου, ποὺ δὲν μποροῦσαν παρὰ ν' ἀνήκουν στὸ γυμνάσιο τῆς Ἀκαδημίας, ἀφοῦ ἄλλο γυμνάσιο δὲν ἀναφέρεται νὰ ὑπῆρχε στὴν περιοχὴ ἐκείνη. Τὰ θεμελιώματα ἄλλων κτισμάτων, ποὺ ἦρθαν καὶ ἔρχονται καθ' ἡμέραν στὸ φῶς, περιγυρα,

δείχνοντας ὀλοκλήρο οἰκοδομικὸ συγκρότημα, συμπληρώνουν τὴ σημαντικὴ ἀνακάλυψη. Καὶ ἐπειδὴ, ὅπως παρατηροῦσε πολὺ σωστά ὁ κ. Κουρουπιώτης, ποὺ παρακολούθησε ἀπαρχῆς τὶς ἀνασκαφές ὡς παρατηρητὴς τῆς νέας Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν, δὲν εἶναι ἕνα ὠρισμένο κτίριο σὲ μιὰ ὠρισμένη περιοχὴ, ἀλλὰ συγκρότημα κτιρίων μέσα σ' ἕνα ἀπέραντο ἄλσος, ὅ,τι βρέθηκε ὡς αὐτὴ τὴ στιγμή εἶναι ἀρκετό, ὥστε νὰ μιλᾷ πιά κανεὶς μὲ βεβαιότητα γιὰ μιὰν ἀρχαιολογικὴ νίκη, ποὺ τόσους δισταγμοὺς καὶ τόσες ἀμφιβολίες εἶχε συναντήσει στὸ πρῶτο της ξεκίνημα.

Γιὰ τὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος δὲν μπορεῖ νὰ λέγεται πιά, ὅπως στὸ ἐπίγραμμα τῆς «Ξερῆς πολυμάθειας» τοῦ Σολωμοῦ:

Ἐδῶ ἦταν ἕνας ἄνθρωπος
κ' ἐκεῖ ἦταν ἕνας τόπος.

Πατοῦμε τώρα, μὲ βεβαιότητα, ἐπάνω στὸν ἱερό χῶρο, ποὺ διασώζει ἀκόμα τὰ νοητὰ χνάρια τῶν βημάτων τοῦ αἰωνίου φιλοσόφου.

Ἔτσι, μὲ τὴν ἀρχαίαν Ἀγορὰ, ποὺ μὲ τὶς τελευταῖες ἀνασκαφές τῶν Ἀμερικανῶν καὶ Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων μᾶς παρουσιάζει, κι' αὐτὴ, τὸ ἕνα ὕστερ' ἀπὸ τὸ ἄλλο, τὸ σημαντικότε-

ρα κτίσματά της, ὅπως καὶ ὅπου τὰ τοποθετοῦν τὰ ἀρχαῖα κείμενα, καὶ μὲ τὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος, μιὰν ἀρχαιολογικὴ πραγματικότητα κι' αὐτὴν, ὀλοκληρώνεται, μπορεῖ νὰ πῆ κανεὶς, τὸ ἀρχαῖον Ἄστυ. Μὲ τὸν Παρθενῶνα, τὸν ναὸ τῆς Ἀπτέρου Νίκης, τὸν ναὸ τοῦ Ὀλυμπίου Διὸς καὶ τὸ Θησεῖον ἔχουμε τὰ ἱερά τῆς ἀρχαίας λατρείας. Μὲ τὸ Διονυσιακὸ Θέατρο ἔχουμε τὸ ναὸ τῆς μεγάλης τέχνης. Μὲ τὸ Παναθηναϊκὸ Στάδιο ἔχουμε τὸ στίβο τῶν εὐγενεστάτων σωματικῶν θριάμβων. Μὲ τὸν Κεραμεικὸ, τὴν ἀρχαία νεκρούπολη, δόξα τῶν ὠραίων θανάτων. Ἡ ἀρχαία Ἀγορὰ ἔρχεται νὰ μᾶς δώσῃ, ψηλαφητό, τὸ κέντρο τοῦ δημοσίου βίου τῶν Ἀθηναίων. Καὶ ἡ Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος μᾶς προσκαλεῖ νὰ φέρουμε ὄχι πιά τὴ σκέψη μας, ἀλλὰ τὰ βήματά μας στὴν χλοερὴ κοιτίδα τῆς Ἑλληνικῆς Φιλοσοφίας, ὑπερουσίου ἀνθους τῆς ἀνθρωπίνης διανοήσεως. Οἱ ἀρχαιολογικὲς Ἀθῆνες ὀλοκληρώμενες.

Ἀρχαιολογικὲς, ἀλλὰ ὄχι λιγώτερο ζωντανές γιὰ τοῦτο. Καὶ ἄς μὴ βιασθοῦν νὰ διαμαρτυρηθοῦν οἱ ἀπολογητὲς τῆς ζωῆς, ποὺ βλέπουν στὴν Ἀρχαιολογία μιὰν ἐπιστῆμη τοῦ θανάτου. Ἡ Ἀρχαιολογία εἶναι ἐπιστῆμη ζωῆς. Ἐπιστῆμη ζωῆς περισσότερο ἀπὸ τὴν Ἱστορία. Γιατί ἐκεῖ ποὺ ἡ Ἱστορία μᾶς παρουσιάζει σκιές ἀνθρώπων καὶ τόπων καὶ πραγμάτων, ὥστε ν' ἀμφιβάλουμε κάποτε ἂν ὑπῆρξαν ποτέ, ἡ Ἀρχαιολογία ἀνασταίνει μπροστὰ μᾶς τοὺς νεκροὺς κόσμους καὶ μᾶς φέρνει κοντύτερά τους. Μᾶς προσκαλεῖ νὰ πατήσουμε τοὺς τόπους ποὺ πάτησαν ζωντανοὶ ἄνθρωποι, νὰ ψηλαφίσουμε τὰ ἀντικείμενα ποὺ ἐψηλάφισαν, νὰ κινηθοῦμε μέσα στὰ ἄδυτα ὅπου προσευχῆθηκαν, νὰ ζήσουμε μέσα στοὺς χώρους ὅπου πέρασε ἡ ἰδιωτικὴ τους ζωὴ, νὰ ἀγγίξουμε μὲ τὰ χέρια μας τὰ σπιτικά τους σκεύη, τὰ ὄπλα τῶν ἀντρῶν, τὰ στολίδια τῶν γυναικῶν. Ὄταν ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου ἀνοίγει ἕναν

τάφο παιδιοῦ καὶ μᾶς παρουσιάζει τὰ παιγνίδια ποὺ ἔκλεισε στὴν ἀγκαλιά του, γιὰ νὰ κοιμηθῆ μαζί τους τὸν αἰώνιον ὕπνο, γεμίζει τρυφερότητα τὴν ψυχὴ μας. Κλαίμε τὸ παιδάκι, ποὺ πέθανε ἐδῶ καὶ δυὸ χιλιάδες χρόνια, σὰ νὰ ἦταν σημερινός ὁ θάνατός του. Καὶ ὅταν πάλι ἡ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου ξεθάβει ἀπὸ τὰ χῶματα ἕνα ὄστρακο, ποὺ εἶναι ἀπάνω του χαραγμένο τὸ ὄνομα τοῦ δίκαιου Ἀριστείδη, γινόμεστε σύγχρονοι τοῦ ἀρχαίου χωρικοῦ, ποὺ, τυφλωμένος ἀπὸ τὰ πολιτικὰ πάθη, σὰ νὰ ἦταν σημερινός, ἔστειλε στὴν ἐξορία ἕνα μεγάλο πολίτη. Μᾶς ἔδωσε ποτέ ἡ Ἱστορία τόσο ψηλαφητὲς βεβαιότητες;

Οἱ Μυκῆνες καὶ ἡ Κνωσσός, κάτω ἀπὸ τὴ σκαπάνη τοῦ ἀρχαιολόγου, ἐδημιούργησαν ἀπὸ ἕνα θρόλο μιὰ ζωντανὴ πραγματικότητα. Ὁ Ὅμηρος ἐπαληθεύθηκε ἀπὸ τὸν ἀρχαιολόγο καὶ ὄχι ἀπὸ τὸ σχολιαστή. Καὶ ὁ ἀρχαιολόγος πάλι μᾶς ἔφερε πιὸ κοντὰ στὰ πρόσωπα καὶ τὰ πράγματα, ποὺ καὶ γιὰ τὸν ἴδιο τὸν Ὅμηρο ἦταν ἕνας θρόλος. Καὶ γινήκαμε αὐτόπτες πραγμάτων ποὺ μόνον ἀκουστὰ τὰ εἶχε ὁ ποιητής.

Ἡ Ἀρχαιολογία ἀνάστησε μπροστὰ μᾶς καὶ τὸ ἀρχαῖον Ἄστυ, μὲ τὴ λατρεία του, τὴν τέχνη του, τὴ δημοσίαια του καὶ τὴν ἰδιωτικὴ του ζωὴ. Καὶ ἡ Ἀρχαιολογία τώρα ὀδηγεῖ τὰ βήματά μας, ἀπὸ τὸ ἕνα μέρος στὸ Βωμὸ τῶν Δώδεκα Θεῶν, τὸ Βουλευτήριο, τὴν Θόλον καὶ τὴ Βασίλειο Στοὰ τῆς ἀρχαίας Ἀγορᾶς, καὶ ἀπὸ τὸ ἄλλο στοὺς κήπους τοῦ Ἀκαδήμου καὶ τὴν Ἀκαδημία τοῦ Πλάτωνος.

Μὲ τὴν τελευταία αὐτὴ κατάκτηση συμπληρώνεται τὸ ὀλοκλήρωμα τῶν ἀρχαίων Ἀθηνῶν. Σὰς φαίνεται αὐτὸ ἔργο ξερῆς ἐπιστήμης; Ἀλλὰ εἶναι ξαναζωντάνεμα. Καὶ εἶναι ἔργο τῆς Ἀρχαιολογίας. Τῆς Ἀρχαιολογίας, ποὺ ἀπὸ τὴ νύχτα τῶν ἐρειπίων καὶ τῶν τάφων ἀνακαλεῖ τὴ ζωὴ ποὺ πέρασε στὸ φῶς τῆς νέας ἡμέρας.

ΠΑΥΛΟΣ ΝΙΡΒΑΝΑΣ

ΛΗΣΜΟΝΗΜΕΝΕΣ ΣΕΛΙΔΕΣ (*)

ΝΥΧΤΑ

Ἄπο τὰ δλόβαθα τῆς Νύχτας
Καί τῆς Ἀγρυπνιάς,
Σάν αὐγὴ χαράξεις, χύνεσαι,
Σὰ βοριάς.

Τὴν καρδιά τῆς καρδιάς βρίσκεις.
Τί ἔφταιξα; χτυπᾶς
Μὲ τὸ χτύπο τῆς ἀγιάτρευτης
Μαχαιριάς.

Καί τὸ θάνατο κομίζεις,
Καί χαμογελάς·
«Λυτρωτή, τοῦ κράζω, πρόφτασε
Καί σ' ἐμάς!»

Τότε, ἀπλώνοντας τὰ χέρια,
Τόνε συγκρατᾶς·
Ἄπ' τὸ Χάρο πιδ τεράστιος
Ὁ φονιάς.

Καί τοῦ λές: «Ἀπάνω του ὄλα
Ρίξε μονομιᾶς

Τάξημέρωτα τρισκότιδα
Τῆς νυχτιάς.

«Ὅμως πάντα, ἄς ζῆ, ἄς οὐρλιάζῃ
Μέσα ἐκεῖ ὁ βαλμάς,
Ὁ βαλμάς ὁ αἵματοσπάραχτος
Τῆς καρδιάς.»

Καί εἶμαι αὐτός πού δὲν πεθαίνει,
Καί πού τριγυρνᾶς·
Τῆς ἐντάφιας εἶμαι ὁ Τάνταλος
Γαληνιάς.

Καί δὲν εἶσαι ἡ σκύλλα, ἡ λάμια,
Ποῦ μὲ πολεμᾶς,
Καί δὲν εἶσαι ὁ μαῦρος δαίμονας
Ὁ βραχνᾶς.

Ἄπο τὰ δλόβαθα τῆς Νύχτας
Καί τῆς ἀγρυπνιάς,
Τῶνείρω εἶσαι τὸ ἕνα, τὸ ἄφθαστο·
Ποῦ μὲ πᾶς;

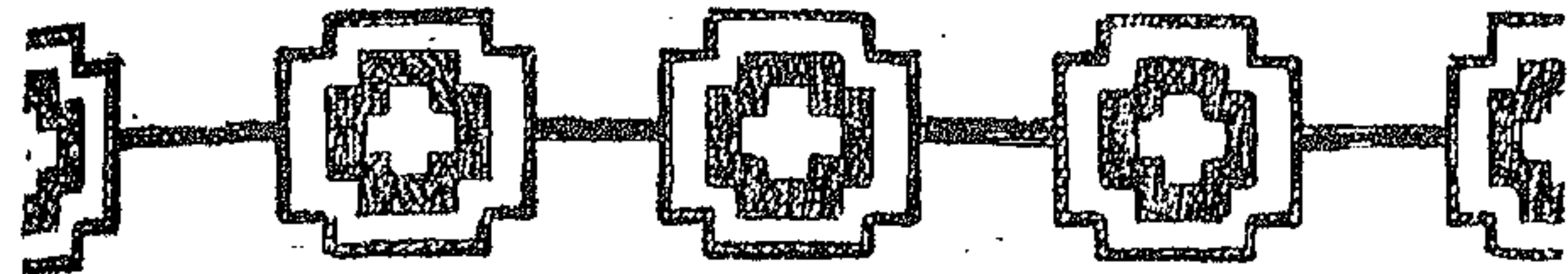
ΕΡΜΑ...

*Ερμα τοῦ δέντρου μου τὰ κλώνια, ὄλα γδυτά,
Ξερόφυλλο, χρυσόφυλλο στή μαύρη γῆ πεσμένο·
ποθητὰ πόδια, ὦ πόδια μαρμαροχυτά,
πατήστε με, σᾶς περιμένω.

*Ερμα τοῦ δέντρου μου τὰ κλώνια, ὄλα γδυτά,
Ξερόφυλλο, χρυσόφυλλο στή μαύρη γῆ πεσμένο·
τρανή πνοὴ μὲ τὰ φτερά τὰ δυνατά,
πάρε με, δεῖρε με, σήκωσέ με,
γύρνα με, γύρνα, κατάλυσέ με,
σὲ περιμένω.

Φύλλο ξερό
σᾶς καρτερῶ,
πόδια, πνοή,
*Ἐρωτα, θάνατε, θεοί.

ΚΩΣΤΗΣ ΠΑΛΛΜΑΣ

ΣΥΓΧΡΟΝΟΙ ΕΛΛΗΝΕΣ ΛΟΓΟΤΕΧΝΑΙ

ΔΗΜΟΣΘΕΝΗΣ ΒΟΥΤΥΡΑΣ

Οἱ νέοι πού ντεμπουτάρουν σήμερα στὰ γράμματα, δὲν ξέρουν ἀσφαλῶς τὸ ρόλο πού ἔπαιξε γιὰ μᾶς, τοὺς νέους τῆς πρώτης μεταπολεμικῆς γενεᾶς, ὁ Δημοσθένης Βουτυράς. Στρέφωμαι στὴν πρὶν ἀπὸ δέκα καὶ πλέον χρόνια ἐποχὴν ἐκείνη, ὄχι μόνο γιὰτὶ μοῦ εἶναι συμπαθητικὴ καὶ γνώριμη, ἀλλὰ καὶ γιὰτὶ πιστεύω πὼς τότε ἀκριβῶς μεσουράνησε τὸ ἄστρο τοῦ συγγραφέα τῶν «Ἀλανιάρηδων». Βέβαια, ἡ πρώτη του ἐμφάνιση εἶχε γίνει στὰ 1900, μ' ἕνα πρωτολεϊακὸ διήγημα πού δημοσιεύτηκε στὸ «Περιοδικὸ μας» τοῦ Βώκου. Ὁ ἀντίχτυπος ὁμῶς τῆς φήμης τοῦ Βουτυρά κ' ἡ ἐπίδραση τοῦ ἔργου του ἐκδηλώνονταν πολὺ ἀργότερα, στὴν ἀτμοσφαῖρα κυρίως τῆς ἐποχῆς ἐκείνης, τῆς τραγικῆς κι' ἀλλόκοτης, ὅταν στὸν ὄριζοντα τῆς Ἀνατολῆς ἔσβυναν μέσα σ' ἐρείπια οἱ τελευταῖες φλόγες τῆς ἐλληνικῆς ἐξόρμησης κι' ἀπὸ τὸ Βορρᾶ ἔφταναν ἐπιταχτικὰ τὰ μηνύματα τῆς μεγαλύτερης κοινωνικῆς ἐπανάστασης τοῦ κόσμου.

Δὲν εἶναι ἄσκησις ἡ συσχέτιση τῆς ἐποχῆς πού ἀναφέρω μὲ τὸ γεγονός τῆς ἐπιβολῆς τοῦ Βουτυρά σὲ μιὰ χαρακτηριστικὴ μερίδα τῆς γενεᾶς μας. Ἄν ρωμαντισμός, στὴν πλατύτερη σημασία τοῦ ὄρου, μπορεῖ νὰ νοηθεῖ ἡ ἔνθερμη κι' ἀνιδιότελη ἀφοσίωσις σὲ μιὰν ἰδέα, ἡ ἐποχὴ ἐκείνη, ἡ σκοτεινὴ καὶ πολυτάραχη, στάθηκε γιὰ τὸ μικρὸ μας πλαίσιο ὁ ρωμαντισμὸς τοῦ ὕλισμοῦ. Σπάνια νιότη παρουσιάστηκε περισσότερο ἐτερόκλητη κι' ἀσύνδετη ἀπὸ κείνη τοῦ μεταπολέμου. Στὴν πιδ ἀπρόσπτην ἀντιπαράθεση συνδυάζονταν τὰ γνωρίσματα μιᾶς σπασμωδικῆς κι' ἀπεγνωσμένης ζωτικότητος μὲ τὰ συμπτώματα τῆς πιδ ἀπιστίας καὶ στείρας παρακμῆς: ἡ στυγνὴ ἀδιαφορία κι' ὁ ἐπιπόλαιος ζήλος, ὁ κυνισμὸς κ' ἡ αὐταπάρνηση. Τὰ χάσματα εἶταν τεράστια. Ἐνῶ μιὰ μερίδα ὀλιγάριθμη, κοινωνικὰ προνομιούχα, συνέχιζε ἀκόμη ἀπὸ κεκτημένη ταχύτητα τὴν παράδοση στρεφόμενη πρὸς τὴ Δύση, ταξιδεύοντας στὶς πρωτεύουσές της γιὰ σπουδὲς καὶ ταιριάζοντας στὰ παλιὰ καλούπια τῆς στερεότυπης πεποιθήσεως, μιὰ ἄλλη μερίδα, πολυαριθμότερη κι' ἀφανῆς, πνευματικὰ ἀνεργάτιστη ἀλλὰ ὀρμητικὴ στὴν ἔφεσή της γιὰ γνώση, ἀνατεινόταν ἀπὸ τὸ λαϊκὸ ὑπέδαφος πρὸς τὴ διέξοδο τῆς ἀνατροπῆς. Ὁ ἐπαρχιώτης φοιτητῆς μὲ τὸ γλίσχρο εἰσό-

δημα, ὁ «διανοούμενος» νεαρὸς ἐργάτης μὲ τὴν ἀπρόσπτη ἀφυπνισμένη φιλοδοξία κοινωνικοῦ ἥρωα, ἀποτελοῦσαν τότε τοὺς κυριότερους πυρῆνες ἀπ' ὅπου στρατολογήθηκε τοὺς ὄπαδούς της ἡ νέα κίνησις. Ἡ δίψα γιὰ γνώση ἦταν τυφλὴ ἀλλὰ καὶ μονόπλευρη. Φυλλάδες κακοτυπωμένες μὲ μεταφράσεις ἢ περιλήψεις βιαστικῆς ξένων κοινωνιολογικῶν δημοσιευμάτων, τόμοι ἔργων λογοτεχνικῶν διαλεγμένων ἐπιτήδεια γιὰ τὴν ἐξυπηρέτηση τῆς προπαγάνδας ἀλλὰ καὶ γιὰ τὴν ἐκδοτικὴ ἐκμετάλλευσις τῆς στιγμῆς, γίνονταν ἡ βορὰ τῆς ἀπληστης ἐκείνης νεολαίας. Τότε εἶναι πού οἱ Ρῶσοι συγγραφεῖς εἰσέβαλαν θριαμβευτικὰ στὴν Ἑλλάδα. Στὰ φιλολογικὰ ὑπόγεια ἔπνεε ἄνεμος ἀγρίου θαυμασμοῦ γιὰ τοὺς ἥρωες τῆς ἀθλιότητος καὶ τῆς ἀνταρσίας. Ἐφήμερα λογοτεχνικὰ περιοδικὰ ἀγωνίζονταν νὰ προτάξουν ἕνα ὁποιοδήποτε μεταφρασμένο ἀπὸ τὰ ρωσικὰ διήγημα ἐπαναστάτη συγγραφέα καὶ νεοσσοὶ τῶν γραμμάτων, δίχως αὐριο, ἐπιζητοῦσαν στὶς ὑπερβολές τοῦ πιθηκισμοῦ τὴν ψυχικὴ τους χειραφέτηση. Φοροῦσαν κούκους ἐργατικούς πάνω σὲ κεφάλια ἀχτένιστα, ἄφηναν γένεια προγεγραμμένων συγγραφέων τῆς τσαρικής ἐποχῆς, ἐρωτεύονταν πλατωνικὰ κοινὲς γυναῖκες καθὼς οἱ ἥρωες τοῦ Ντοστογιέφσκι, τοῦ Γκόρκι καὶ τοῦ Ἀντρέγιεφ... Στὴν ἀτμοσφαῖρα ἐκείνη, τὴν πνιγερὴ καὶ ταραγμένη, τὴν πολυθόρυβη καὶ νωθρὴ ὅπως οἱ αἰθουσες τῶν καφενεύων, ὁ Βουτυράς παρουσιάστηκε σὰ σύμβολο. Ἦταν ὁ Ἕλληνας προλετᾶριος συγγραφέας τῶν προλεταρίων. Ἡ ἀνυπόμονη νιότη τῆς ἐποχῆς τὸν περιέβαλε ὀρμητικὰ μὲ τὸν ἐνθουσιασμὸ καὶ τὴν ἀγάπη της. Ὅταν ζήτησα κι' ἐγὼ γιὰ πρώτη φορά νὰ γνωρίσω τὸ ἔργο του, κάποιος φίλος σ' ἕνα τέτοιο φιλολογικὸ ὑπόγειο, ἔσκυψε, θυμούμαι, καὶ μοῦ εἶπε ἐμπιστευτικὰ στ' αὐτὶ, γιὰ μοναδικὴν εἰσαγωγὴν καὶ κατατόπισιν:

— Ξέρεις, ... φτάνει τοὺς Ρῶσους...
Ἦταν αὐτὸ τότε δίπλωμα ὑπεροχῆς.

***

Τὸν ἔβλεπες, τὰ δειλινὰ, νὰ περνοδιαβαίνει στὰ περὶχωρα τῶν φιλολογικῶν βιβλιοπωλείων τῆς ὁδοῦ Σταδίου, μὲ τὸ κουνητὸ ἐκεῖνο βᾶδισμα πού θυμίζει θαλασσόλυκο. Φοροῦσε τὴ στερεότυπη μαύρη φλοτάντ

(*) Ἡ «Νύχτα» δημοσιεύθηκε στὸ περιοδικὸ «Ζωή», ἔτος Α', Τεύχος Α', 30 Νοεμβρ. 1902, σελ. 16.
— Τὸ «Ἐρμα» στὸ περιοδικὸ «Σφίγγα», Τεύχος 4^ο, 1915.

γραβάτα και τὸ μπαστοῦνι του χτυποῦσε με ρυθμικὴν ἐπιμονὴ τὸ πεζοδρόμιο ἢ κρεμίδαν με περισκεψὴ στὸ μπράτσο. Σύνχαζε, ἀκόμη, με τὴν παρέα του στὴν ταβέρνα τοῦ Σιδέρη, στὴν ἀγορά, κι' ἀπὸ τὴν πόρτα τῆς ἔσκυβαν οἱ νέοι γιὰ νὰ τὸν ἰδοῦν ἀνάμεσα στοὺς καπνοὺς τῆς τσίγκας, μπροστὰ σ' ἕνα ποτήρι. Τὸ βαρὺ κεφάλι του ἔγερνε μπροστὰ, τὸ βλέμμα του σὲ κοίταζε συχνὰ θολὸ καὶ ναρκωμένο κι' ἄλλοτε ἀδιόρατα περιγελαστικό. Κάτι περισσότερο: Τὸ ἕνα μάτι μισόκλεινε χλευαστικά ἐνῶ τὸ ἄλλο διαστελλόταν συλλογισμένο. Τὰ δυὸ αὐτὰ χαρακτηριστικὰ στοιχεῖα πού συνεργάζονταν γιὰ νὰ ὑφάνουν τὴς ἀφηγήσεις του, ἢ δραματικὴ θεώρηση καὶ τὸ σαρκαστικό χιούμορ, ἢ φαντασία κ' ἢ εἰρωνεία, συνυπῆρχαν στὴ μορφή του καὶ συνθέταν τὴν ἔκφραση τῆς στιγμῆς. Γινόσουν εὐκολὰ φίλος του. Σὲ χτυποῦσε προστατευτικά στὸν ὤμο καὶ καταργοῦσε ἐγκάρδια τὸν πληθυντικό. "Ἐπειτα σοῦ ξανοιγότανε πρόθυμα, σὲ μυσσοῦσε σὲ ὅτι τὸν ἐνδιέφερε προσωπικά κι' ἀδερφωνότανε μαζί σου με τὴ διαχυτικὴν ἐμπιστοσύνη τῆς γνήσιας λαϊκῆς παράδοσης.

Ἡ ἀκατάστατη νιότη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης τὸν ἀγαποῦσε ἀκόμη καὶ γιὰ κάτι ἄλλο: γιὰτὶ ἀρνιόταν ὅλους τοὺς συγγραφεῖς πού δὲν ἤξερε.

Στὴ ζωὴ τοῦ Βουτυρά παρουσιάζεται ἀπὸ τὴν πρώτη στιγμὴ σὰ σύμβολο τὸ θέμα πού θὰ γίνεῖ ἀργότερα ἕνα ἀπὸ τὰ κεντρικά μοτίβα τοῦ ἔργου του: τὸ θέμα τῆς φυγῆς. Φυγὴ πρὸς τίς ἐξωτικές χώρες ἢ πρὸς τὸ ὄνειρο, ἀδιάκοπη ἀπόδραση ἀπὸ τὸν κόσμο τῆς πραγματικότητος πρὸς τὴ σφαῖρα τῆς φαντασίας. Ἀκοίγεται γιὰ πρώτη φορά σὰν εἰσαγωγή. "Ἄν τὸν ρωτήσεις σὲ ποιὸν τόπο εἶδε τὸ φῶς, δὲ θὰ ξέρει νὰ σ' ἀπαντήσει. Γεννήθηκε μέσα σ' ἕνα ἀτμόπλοιο πού πήγαινε στὴν Πόλη, ἀπὸ πατέρα συμβολαιογράφου τῆς Ἀθήνας καὶ μητέρα Μεσολογγίτισσα. Ἡ οἰκογένεια ἐγκαθίσταται στὸν Ἅγιο Στέφανο γιὰ τρία χρόνια, ἔπειτα γυρίζει στὴν Ἀθήνα, πάει στὸ Μεσολόγγι, ξαναγυρίζει στὴν Ἀθήνα καὶ τέλος κατασταλάζει στὸν Πειραιᾶ.

Ὁ αἰώνας τοῦτος μᾶς συνήθισε στὸν τύπο τοῦ πλάνητα-συγγραφέα. Ὁ Βουτυράς, ἂν δὲν πραγματοποιήσε ποτὲ τ' ὄνειρο τῆς φυγῆς του, ἔζησε σ' ὅλα τὰ νιάτα του τὸ δράμα τῆς. Κακὸς μαθητὴς, γυρίζει ἀπὸ σχολεῖο σὲ σχολεῖο, καταπιάνεται με τίς πιὸ ἀπίθανες δουλειές καὶ σχεδιάζει νὰ γίνεῖ καπετάνιος, με καράβι ὅμως δικό του, ἰστιοφόρο, γιὰτὶ ἀποστρέφεται τὸν ἀτμὸ... Παίρνει μαθήματα ξιφασκίας, ἔπειτα τραγουδιοῦ μ' ἕναν Ἰταλὸ μαέστρο κι' ὄνειρεύεται νὰ γυρίσει ἔτσι τὸν κόσμο, τενόρος! Ἀκολουθοῦν κάποια χιμαϊρικά σχέδια γιὰ τὴν ἰδρυση ἑνὸς «Ἐλευθέρου Κράτους» στὴν Ἀφρική. Ὁ Νέος Μωῦσης...

Βρίσκει κι' ὄπαδούς, ἕναν τσαγκάρη πού πουλάει τὰ σουβλιά του γιὰ τὴ μεγάλη ἰδέα καὶ καταλήγει, μετὰ τὸ ναυάγιό τῆς, μεσίτης. Εἶναι ἡ ἐποχὴ τοῦ πολέμου στὸ Τονκὶν κι' ὁ Βουτυράς ἀποφασίζει με μιὰ παρέα νὰ πάει στὴν Ἀπὼ Ἀνατολή γιὰ νὰ πολεμήσει τοὺς Κινέζους. Στὸ γαλλικὸ προξενεῖο ζητοῦν ἀπὸ τοὺς ἐθελοντὲς εἰδικὴ ἄδεια τῶν κηδεμόνων. Νέο ναυάγιο. Στρέφεται πάλι πρὸς τὴ μουσικὴ, προσλαμβάνεται σ' ἕναν Ἰταλικὸ θίασο, μετὰ τσακώνεται κι' ἀποχωρεῖ. Ὁ πατέρας του τὸν ἀνακαλεῖ στὴν πραγματικὴν βάζοντας τον νὰ διευθύνει ἕνα χυτήριο-σιδηρουργεῖο στὸν Πειραιᾶ. Στὸ μεταξὺ ὅμως ἔχει δημοσιέψει κάποιο διήγημα, με τὸν τίτλο ἢ «Κατάρρα τοῦ Ἰερέως», στὸ «Περιοδικὸ μας» τοῦ Βώκου. Βγάζει τὸ πρῶτο του βιβλίο στὰ 1902, τὸ «Λαγκᾶ», κι' ἔπειτα, σιγά-σιγά, ἡ ἀστική ζωὴ τὸν μπλέκει στὰ γρανάζια τῆς. Γάμος, αὐτοκτονία τοῦ πατέρα ἀποτυχημένου στίς ἐπιχειρήσεις του, ἐκποίηση τῆς οἰκογενειακῆς περιουσίας. Ἀπὸ τότε ὁ Βουτυράς ἐγκαθίσταται στὴν Ἀθήνα ὅπου καὶ μένει ὡς τὰ σήμερα.

***

Στὸ «Νουμᾶ» τοῦ 1920 εἶχε δημοσιευτεῖ ἕνα ἄρθρο τοῦ Ξενόπουλου με τὸν τίτλο «τὸ Πρόβλημα Βουτυρά». Τὸν ἴδιο τίτλο δανειζόταν ἀργότερα, στὰ 1924, ὁ Παρορίτης γιὰ ἕνα του ἄρθρο πού δημοσιευόταν στὸ ἴδιο περιοδικὸ κι' ἄγγιζε τὸ ἴδιο θέμα. Ποιὸ ἦταν αὐτὸ τὸ πρόβλημα; Ἴδου, με δυὸ λόγια: Πῶς κατορθώνει ἕνας συγγραφέας γεμάτος ἐλαττώματα, αἰσθητικὰ ἀνεξέλικτος, νὰ ἐπιβάλλεται στὴ νεολαία τῆς ἐποχῆς του.

Τὸ πρῶτο ἀπὸ τὰ ἄρθρα αὐτὰ μένει ἴσως μέχρι σήμερα τὸ σημαντικώτερο πού ἔχει γραφεῖ γιὰ τὸ Βουτυρά, ποικιλότροπα ἐνδιαφέρον καὶ γιὰ τὰ γενικότερα αἰσθητικὰ ζητήματα πού θίγει. Πάσχιζε ν' ἀναλύσει κριτικά τὸ ὡς τότε γνωστὸ ἔργο τοῦ διηγηματογράφου, νὰ ἐξηγήσει κάποιες ἀντινομίες του, νὰ τὸ τοποθετήσῃ τέλος γραμματολογικὰ στὴ θέση πού τοῦ ἀρμόζει. Ὁ Ξενόπουλος ἦταν ὁ πρῶτος πού εἶχε χαιρετήσει παλιότερα, μ' ἕνα κριτικὸ του σημείωμα στὰ «Παναθηναῖα», τὴν ἔκδοση τοῦ «Λαγκᾶ». Ἐγραφε τότε πῶς τὸ βιβλίο αὐτό, παρ' ὅλα του τὰ βασικά ἐλαττώματα, παρουσιάζει ἐντελῶς ἀσυνήθιστα προσόντα καὶ πῶς ἂν ὁ συγγραφέας του εἶναι νέος κι' ἐπιδεχτικὸς ἐξέλιξης, τότε «δυνατὸς διηγηματογράφος ἀνατέλλει εἰς τὴν Ἑλλάδα». Στὸ ἄρθρο τοῦ 1920 παρατηρεῖ πῶς μολονότι ὁ Βουτυράς ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ «Λαγκᾶ» ἔμεινε στάσιμος, «αὐτὸ δὲν ἔχει καμμιά σημασία ἀφοῦ ἦταν ἤδη τόσο ξετυλιγμένος ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ «Λαγκᾶ», ὥστε μ' ἕνα βῆμα νὰ μπορέσῃ νὰ φτάσῃ ἀπ' αὐτὸν στοὺς «Ἀλανιάρηδες».

Ὁ Παρορίτης εἶχε πλησιάσει τὸ ζήτημα με βιαστικότητα καὶ προκατάληψη. Ἐλάχιστη λεπτότητα ἀπέναντι στὸν κρινόμενον διέκρινε τὸ ἄρθρο του ἐκεῖνο. Ξεκινώντας ἴσως ἀπὸ τὴν πρόθεση νὰ κλονίσῃ τὸ συγγραφέα τῶν «Ἀλανιάρηδων» ἀπὸ τὴ θέση του ὡς λογοτεχνικοῦ ἐκπροσώπου τοῦ σοσιαλιστικοῦ πνεύματος τῆς ἐποχῆς, ἀρνιότανε βασικά τὴν ἐπιβολὴ του. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Βουτυρά εἶναι γεγονός, παρατηροῦσε ὁ Ξενόπουλος. Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Βουτυρά εἶναι ἀνύπαρκτη, ἀποκρινόταν ὁ Παρορίτης.

Κι' ἐνῶ στήριζε τὸ κύριο σῶμα τῆς κριτικῆς του στὴ ματεριαλιστικὴν ἀντίληψη, κατορθώνοντας νὰ μετατοπίσῃ ἔτσι τὸ κοινωνικὸ ἔρεισμα τοῦ Βουτυρά, ἔπεφτε στὴ διασκεδαστικὴν ἀντίφαση νὰ πολεμᾷ, αὐτὸς συγγραφέας! Ἐπαναστατικός, τὸ Βουτυρά συγγραφέα προλετάριο, ἐν ὀνόματι τῆς αἰσθητικῆς! Στὴν καλλιτεχνικὴν ἀνεπάρκεια, ὁ Παρορίτης, στήριζε ἀνέκκλητη καταδίκη. Καμμιά ἰδεολογία, κανενὸς εἴδους κοινωνικὸ περιεχόμενο δὲν εἶταν ἰκανὰ νὰ σώσουν τὸν ἀτεχνο συγγραφέα. Ἀποψη βέβαια πολὺ ὑποστηρίξιμη ἀλλὰ παράδοξη τοῦλάχιστον γιὰ ἐπιχειρήματα ἐπαναστάτη διανοούμενου.

Ἡ ἐπιβολὴ τοῦ Βουτυρά στὴ νιότη τῆς ἐποχῆς ἐκείνης πρέπει νὰ θεωρηθεῖ κάτι τὸ ἀναμφισβήτητο. Ἐξηγήσα παραπάνω τοὺς λόγους αὐτῆς τῆς ἐπιτυχίας. Ὁ ἀναφέρω ἐδῶ ἕνα ἀπόσπασμα ἀπὸ τὴν κριτικὴ πού ἕνας πρόωρα χαμένος λόγιος εἶχε δημοσιέψει, με τὸ ψευδώνυμο Πέτρος Ἀλήτης, στὰ «Γράμματα» τῆς Ἀλεξάνδρειας τὸ 1917, καὶ πού περικλείνει σὲ λίγα χαρακτηριστικὰ λόγια τὴν ἀντίληψη τῆς ἐποχῆς: «Δὲ μᾶς ἐνδιέφευε τὰ παραμιλητά, οἱ χλιαρὲς νύχτες, οἱ γελοῖοι πόθοι, τὰ κούφια ὄνειρα τῶν συγχρόνων μας πεζογράφων καὶ ποιητῶν... Τὸ μοσκοβόλο θυμίαμα τοῦ αἰσθητισμοῦ, οἱ ἐκστάσεις του, οἱ παράδεισοί του, οἱ ἄγγελοι, οἱ Βεάτρικες, οἱ

Λάουρες, οἱ Ἀλκαῖοι, οἱ Ἀφροδίτες μᾶς κουράζουνε μᾶς ἐνοχλοῦνε στὰ νεῦρα. Ἡ ἀλήθεια καὶ μόνον αὐτὴ θέλουμε. Εἶναι ὁ σκοπὸς καὶ τὸ ἔπαθλο τοῦ ἀγῶνα μας. Καὶ ὁ Βουτυράς τὴν ἀλήθεια αὐτὴ μᾶς τὴν προσφέρει σὲ κάθε του διήγημα. Πῶς λοιπὸν νὰ μὴν ἀγαπήσουμε τὸ ἔργο του;» Κι' ὁ Ξενόπουλος στὸ «Νουμᾶ»: «Τὰ ἔργα πού παρουσιάζουν μιὰν ἀρρωστὴ Ἀνθρωπότητα διαβάζονται με τόσο πάθος ἀπὸ τοὺς σημερινοὺς νέους... Εἶναι τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς». Ὡστε τὸ πρόβλημα Βουτυρά δὲν

ὑπῆρξε ποτέ, τοῦλάχιστον με τὴ μορφή πού τοῦ δόθηκε τότε. Ἡ ἐπιτυχία ἑνὸς συγγραφέα πάντοτε ἐξαρτᾶται ἀπὸ τὴν ψυχολογικὴ στιγμὴ τῆς ἐποχῆς πού ἐμφανίζεται κι' ἀκόμη οἱ συγγραφεῖς ἐκεῖνοι πού μοιάζουνε νὰ δημιουργήσαν οἱ ἴδιοι τὸ ρεῦμα τῆς ἐποχῆς τους δὲν ἔκαναν ἄλλο παρὰ νὰ διαισθανθοῦν καὶ νὰ ἐκφράσουνε τὴ μύχια ροπὴ τῆς. Τὸ πρόβλημα Βουτυρά γιὰ μένα παρουσιάζεται ἀλλοιωτικά, πιὸ ὑποκειμενικά θάλεγα: Πῶς ἕνας συγγραφέας, πρωτόγονα πηγαῖος, δίχως αἰσθητικὴ κατάρτιση, μ' ἐλαττώματα καίρια, κατορθώνει ν' ἀποδώσῃ ὄχι μόνο τὸ πνεῦμα τῆς ἐποχῆς του ἀλλὰ

καὶ νὰ τὸ ἐπενδύσῃ με τὴν κατάλληλη μορφή.

Γιατὶ ἡ μορφή εἶναι τὸ πᾶν στὸ Βουτυρά. Ὑπάρχουν πολλοί, καὶ σήμερα ἀκόμη, πού θὰ θεωρήσουνε παραδοξολογία τὸν ἀφορισμὸ τοῦτο. Ὅτι ἀπέτελεσε πάντα τὴν ἀχίλλειο πτέρνα τοῦ συγγραφέα τῶν «Ἀλανιάρηδων» ἦταν ἡ ἔλλειψη καλλιτεχνικῆς ἀρτιότητος. Θὰ ἤθελα ἀμέσως ἀπὸ τὴν ἀρχὴ νὰ ὑποδιακρίνω τὸ φραστικὸ καὶ τὸ ἀρχιτεκτονικὸ μέρος. Τὸ φραστικὸ, συνδυασμένο καὶ με τὸ βαθύτερο πρόβλημα τοῦ ὕφους, ἀναμφισβήτητα ὕστερῃ. Γλώσσα φτωχὴ, φράση ἀδούλευτη, σὲ κατάσταση δοκίμιου μᾶλλον παρὰ τελειωμένου νοήματος, πολλές φορές πετα-

Φ. ΚΟΝΤΟΓΛΟΥ ΔΗΜ. ΒΟΥΤΥΡΑΣ (1923)

μένη στο χαρτί σ' όλη την αγωνία της άμφιβολίας για την προτιμότερη έκφραση. Χαρακτηριστική είναι στην περίπτωση τούτη ή κατάχρηση του διαζευκτικού «ή». Δέ μπορεί ν' αποφασίσει ποιά είναι ή όρθότερη απόδοση και παραθέτει άπλοικά και τις δυό πού έχει στο νοῦ του: «'Η παλιά του άγάπη για τό κάθε τι ώραίο ξυπνοῦσε ή άναστηνόταν!», «Μεγάλες σταγόνες άρχισαν νά πέφτουν σά νά έπεφταν από μεγάλο τρυπητό, ή καταβρεχιτήρι», «'Ο άνδρας της σήκωσε τό κεφάλι με ύφος ανθρώπου πού δέ ξέρει τίποτα, ή παιδιού στό δάσκαλό του». Τό ύφος ασύνδετο, άκατάστατο, στενογραφεί την κίνηση της φαντασίας σπασμωδικά, δίχως νά την πειθαρχήσει στην έννοια του ρυθμού. 'Ο διασκελισμός του είναι τρικλιστός. Μεταχειρίζεται τά πιό άφελή μέσα για νά τονώσει την έντύπωση. Τό συχνότερο είναι ή άμεση επανάληψη της λέξης, πού πολλές φορές φτάνει την ύπερβολή. Νά μιá παράγραφος: «Αίσθανότανε μόνο ζάλη, ζάλη και ταραχή, ταραχή για τό μέρος τό άγριο με τούς σταυρούς, τις μορφές τις μαρμαρένιες, πού του φαινότανσαν νά έχουνε κάτι θλιβερό πολύ, πολύ, τά άνθη και τά δνόματα» («Ζωή Άρρωστημένη» σελ. 14). Είν' αλήθεια πώς ό Ξενόπουλος, στην κριτική πού ανέφερα παραπάνω, άφου σημειώσει όλες αυτές τις έλλειψεις, καταλήγει στό συμπέρασμα πώς παρ' όλ' αυτά τό άκατάστατο ύφος του Βουτυρά είναι πολύ ταιριαστό με τό είδος τών διηγημάτων του κι' άκόμη ή έλλειπτική του διήγηση «μοντέρνα». Δέν ξέρω άν αυτό είναι βέβαιο. 'Υπάρχει άκαταστασία κι' άκαταστασία, όπως υπάρχει ύφος συνειδητά σπασμωδικό και ύφος άτεχνο. Πίσω από κάθε αισθητική ιδιοτροπία και στά παρασκήνια της πιό ανυπόκριτης αυθορμησίας άγαπώ νά διακρίνω, άν όχι την έσκεμμένη πρόθεση, τούλάχιστον τή συνειδητοποιημένη αντίληψη. Άλλίως, ένας συγγραφέας όλότελα πρωτόγονος καταντάει νά ενδιαφέρει όχι πιά σάν καλλιτεχνική προσωπικότητα αλλά σάν «περίπτωση». Κάτι πού είναι πολύ διάφορο. Και ώσπου ν' άποδειχτεί τό έναντιό, θά πιστεύω πώς τό φραστικό μέρος του έργου του Βουτυρά άποτελεί όχι τή σοβαρότερη αλλά τή μοναδική του άδυναμία.

Γιατί για τό αρχιτεκτονικό του μέρος, τό «σχέδιο» τών διηγημάτων του, πού τόσο συζητήθηκε, έχω πολύ διάφορη γνώμη.

'Η ιστορική θέση του Βουτυρά στη νεοελληνική γραμματολογία είναι πώς αυτός πρώτος έφερε τό διήγημα από την ύπαιθρη χώρα στό αστικό περιβάλλον της σύγχρονης πολιτείας. Τή θέση αυτή του άναγνωρίζει κι' ό Παρορίτης, γράφοντας: «Στό Βουτυρά ανήκει ή τιμή πώς αυτός πρώτος, λίγο πρωτίτερα από μένα, σημειώνει την αποφασιστική στροφή από τό ήθογραφικό

στό αστικό διήγημα». Μά ή ιστορική του θέση, νομίζω έγώ, είναι και κάποια άλλη. Πώς αυτός, ό άτημέλητος κι' άπερίτεχος συγγραφέας, άνανέωσε την αισθητική του έλληνικού διηγήματος, ειδικά στό κεφάλαιο του σχεδίου. Έδωσε διηγήματα φαινομενικά άνολοκλήρωτα, λογικά άσυγκρότητα, δίχως «άρχή, μέση και τέλος», μά πού με την άποσπασματική τους αυτή μορφή ελευθερώνουν τις δημιουργικές δυνάμεις της φαντασίας, κεντρίζουν τή συγκίνηση με την ύποβολή και προεκτείνουν τό καλλιτεχνικό δράμα άπεριόριστα, ίσως πάνω σ' όλη την έκφραση της ζωής.

Στάθηκε πρωτοπόρος σ' αυτό τό κεφάλαιο, κι' άν υπάρχει ένα πρόβλημα στην περίπτωση του, όπως έλεγα, είναι τό πως κατόρθωσε, ό άπομονωμένος αυτός πνευματικά άνθρωπος, νά νοιώσει την αισθητική έκφραση της εποχής του, νά την άποδώσει άδρά και νά συγχρονιστεί άπόλυτα με τις μορφές της πού τή στιγμή εκείνη, κι' από τότε ως σήμερα, κυριαρχούν στην Εύρώπη.

Έδωσε διηγήματα, κυρίως μικρά, δίχως πλαστικά παγιωμένο μύθο, με σύνθεση άπλή, πλοκή στοιχειώδη. Δέν τράβηξε τό ενδιαφέρον του ή υπόθεση. Στηρίχτηκε τις περισσότερες φορές, πού είναι ίσως κ' οι καλλιτερές του, σε μιá παρατήρηση ψυχολογική κι' όχι σε μιαν «ιστορία». Γύρω από την παρατήρηση αυτή ξύπνησε έναν κόσμο προσώπων σχεδιασμένων συνοπτικά, φευγαλέα, και γεγονότων πεζών, γοργών, φαινομενικά άσήμαντων. Καθήλωσε έτσι την έκφραση της καθημερινότητας, δίνοντας της, με την εύγλωττία μιáς έμψυχης σιωπής, όλη της την κρυφή και μοιραία σημαντικότητα. Δέ μίλησε με τή σχολαστική έμμονή του διδαχτικού άφηγητή. Διαιστώνθηκε τον τρόπο ν' άνοίγει προεκτάσεις με τή χρήση όχι του λόγου αλλά της τελείας. Δέν εξάντλησε τό νόημά του. Άνι νά εξιστορήσει, υπέδειξε. Αυτή είναι ή συμβολή του.

Ό,τι του κατηγορούσαν για έλλειψη σχεδίου, ήταν άπλούστατα ένα καινούργιο σχέδιο. Άλλωστε, δέν είναι αυτός μόνος πού τό έφάρμοσε. Όλοι οι «υποκειμενικά ρεαλιστές» συγγραφείς (ό δρος είναι του Πέτρου Άλήτη), κυρίως αυτοί πού έδωσαν σ' άπειράριθμα άποσπάσματα την αυτοβιογραφία τους (Γκόρκι), χρησιμοποίησαν άνάλογη μέθοδο. 'Η σύνθεση δέν είναι, σ' αυτούς, περίτεχνη, πολύπλοκη, σε σχήματα χιαστά, αλλά υποδόρεια. Δέν υπάρχει μηχανισμός, κι' αυτό τονώνει την άμεση έντύπωση της ελικορίνειας. Κανένα κανβάς, για νά κεντηθούν πάνω του τά έπεισόδια, παρ'ά μόνο ραχοκοκκαλιά, γραμμή ιθύνουσα. Πάνω στην εύθεια τούτη, κατά παράταξη, θά ξετυλιχτούν τά έπεισόδια διαδοχικά, σε μιαν άπλουστεμένη σύνθεση άλλη λεξάρτησης, κ' οι αναλογίες, μονάχες αυ-

τές, θ' αναλάβουνε νά έξυπηρετήσουν τό πρόβλημα της ίσορροπίας. Άλλωστε, άν τό σχέδιο είναι άπλό, τούτο δέν ενδιαφέρει τό συγγραφέα. 'Η τόν ενδιαφέρει αντίστροφα: Περιορίζει τό πολύπλοκό του για νά κάνει νά ξεχωρίσουν έτσι καλλίτερα οι χρωματισμοί. Μιά σκηνοθετική σχολή συνιστά στό θέατρο νά παίζονται τά ψυχολογικά δράματα δίχως σκηνογραφίες, μπροστά σ' ένα όμοιόμορφο μαύρο φόντο. Θ' άπορροφιέται έτσι όλη ή προσοχή του θεατή μοναδικά από τή δραματική ανέλιξη του μύθου...

* * *

'Υπάρχει ένότητα στό έργο του Βουτυρά, άλλ' όχι όμοιομορφία. 'Η αντικειμενικότητά του σά ρεαλιστή συγγραφέα χρωματίζεται δυνατά, ως την τέλεια άλλοίωση, από την ίδιουσυγκρασία του, τις πεποιθήσεις, τά πάθη του σάν ανθρώπου κοινωνικού. 'Η παρέμβασή του στην αφήγηση δέν είναι βέβαια άμεση, διδαχτική, γίνεται όμως έκδηλη από την επιλογή τών θεμάτων, την κατεύθυνση της δράσης. 'Η υποκειμενική αυτή παρέμβαση, άδιάκοπη και συχνά φανατική, είναι κείνη πού δίνει την ένότητα σε μιá παραγωγή άλλίως έτερόκλητη. Γιατί τά διηγήματα του Βουτυρά θά μπορούσαν νά διακριθούν σε κατηγορίες. Είναι καθαρά ψυχογραφικά, στηριγμένα σ' έναν τύπο ή μιá παρατήρηση, άλληγορικά, πού εκφράζουνε κυρίως τις κοινωνικές του ιδέες, φανταστικά, πού δίνουνε διέξοδο στον παλιό του ήμερο της «φυγής». Άλλά και στις κατηγορίες τούτες, τις κάμποσο γενικές, υπάρχουν υποδιακρίσεις. 'Ετσι, κάποια από τά ψυχογραφικά του διηγήματα, με γοργή λύση κι' έπιγραμματική μορφή, θά μπορούσαν νά τιτλοφορηθούν «γνωμικά». Στηρίζονται σ' ένα είδος συμπεράσματος, πείρας από τή ζωή, μιá σκέψη πού πάει ν' άποκρυσταλλωθεί σ' άπόφθεγμα («Πατώντας στις άναμνήσεις», «'Η Συνάντηση», «οί Άχώριστοι», ό «Γκρεμός»). Άλλα, δίχως νά ναι ξεκάθαρα ούτε ρεαλιστικά ούτε φανταστικά, βρίσκονται στό μεταίχμιο πραγματικότητας κι' ύνείρου, μετέχουν από την ένάργεια της ζωής κι' από τή φαντασίωση του έφιάλη («'Η γειτονιά πού έκλαιε και γελοῦσε», «Νύχτα τρόμου» κλπ.). Τά διηγήματα φρικη είναι πολυάριθμα και συχνότατα φτερωμένα από μιá πνοή ποίησης («'Ο γέρο-Μούγας», «Οί τρεις γρηές»). Τ' άλληγορικά όμως («Γκρέμισμα τών Θεών» κλπ.), όλα γραμμένα μ' άξιώσεις προφητικές, έρχονται τελευταία στην αξιολογική κλίμακα της παραγωγής. Κ' είναι φυσικό. 'Η άλληγορία, αντίθετα από τό συμβολισμό, αφήνει άμετουσίωτα τά πεζά στοιχεία του μύθου και κόβει τή συνοχή της καλλιτεχνικής ύποβολής. Κάθε τόσο ανατρέχεις στό

υποδηλούμενο, μεταφράζεις την εικόνα, και σάν ανακαλύψεις την πρόθεση του συγγραφέα, δοκιμάζεις την άφελή αυταρέσκεια του λύτη αίνιγματος. Άσχολία έγκεφαλκή, ξένη προς την αισθητική συγκίνηση. Συνολικά, μιá αρκετά χονδροειδής υπόθεση.

Χαρακτηριστική είναι άκόμη και μιá άλλη μορφή του έργου του. 'Η χιουμοριστική διάθεση. Πάντοτε παρούσα, σ' όλες τις παραπάνω άποχρώσεις, εκφράζεται κάποτε μ' αυτοτέλεια σε διηγήματα φαιδρά ή σάτυρες. Στις δραματικές ιστορίες του άντηχεί με την δξύτητα του σαρκασμού, συνταιριασμένη με σκηνές μακάβριες. Στις σάτυρες ξεπέφτει σ' έπίπεδο πολύ χαμηλό («Μέσα στην Κόλαση» κλπ.). 'Η σάτυρα, για νά σταθεί σε ύψος, άπαιτεί πάντα μιá πνευματικότητα κι' ένα ραφινάρισμα γούστου άσυνήθιστα, πολύ βαθύτερα από την ικανότητα πού χρειάζεται για την τραγική αντίληψη της ζωής. Γιατί δέν είναι πιά θεώρηση, αλλά κριτική. Κ' ή άλλοίωση του έξωτερικού κόσμου επί τό κωμικό κινδυνεύει πάντα νά ξεφύγει προς την παρωδία, μιá παρωδία όμως όχι του αντικειμένου αλλά του υποκειμένου...

Θά μου έπιτραπεί, άπ' όλες τις άποχρώσεις πού προανέφερα, νά προτιμώ κάποια διηγήματα του Βουτυρά γοργά και μετριόφρονα, δίχως καμμιάν υπόθεση και πού δέν καταλήγουν σε κάτι. Νεφελώματα πού άργοπυκνώνουν, σχεδιάζουν κάποιες μορφές φευγαλέες κι' άμέσως διαλύονται. 'Εν' άπ' αυτά, τό «Σπίτι με τούς πολλούς νοϊκαρέους», πού βρίσκειται στη «Ζωή Άρρωστημένη», πρέπει να χαρακτηριστεί σάν ένα μικρό άριστούργημα, πού κάλλιστα θά μπορούσε νά έχει υπογραφεί από την πέννα ενός Γκόρκι. Σ' ένα στιγμιότυπο έκπληχτικά άδρό, παρουσιάζεται μιá γωνιά έπίγειας κόλασης, με τις τραγικές και τις γελοίες μορφές της, τις βασανισμένες όπωσδήποτε. Κανένας αισθηματισμός έδω πρόσθετος, όπως άλλου, για την άθλιότητα. Τό πρόσωπο της δυστυχίας δοσμένο σε μιαν άστραπή πού φωτίζει ώμά τό μορφασμό της. Λίγα διηγήματα του Βουτυρά προδίνουν αυτή τή σιγουριά της γραμμής, την κυρίαρχη κι' αυθόρμητη μαεστρία. 'Η αινιγματική «Παραρλάμα», στιγμιότυπη ιστορία της τυφλής κακεντρέχειας, ανήκει στην κατηγορία τούτη τών έπιγραμματικών ψυχογραφικών σκηνών.

Τέτοιου είδους διηγήματα, πριν από τό Βουτυρά, δέν είχαμε στην Ελλάδα.

* * *

'Ο Βουτυράς, φέρνοντας τό διήγημα από την ύπαιθρη χώρα και την έπαρχία στη σύγχρονη πόλη, σταμάτησε στό υπόγειο. Κι' άπ' όλα τά υπόγεια διάλεξε τό χαρακτηριστικότερο: την ταβέρνα. Έκεί βρήκε συμπυκνωμένη σ' όλη της τή βαρύθυμη

δυναμικότητα την ψυχή του υπεδάφους. Δεν συνέλαβε αντιπροσωπευτικούς τύπους. Καμιά από τις μορφές που περνούν άχνες από το έργο του δεν ολοκληρώνεται σ' έναν ξεκάθαρα διαγραμμένο ήρωα. Σ' όλους υπάρχουν κοινά σημεία. Μά στην έσωτερική τους αυτήν όμοιομορφία βρίσκεται κάποια γενικότητα. Τα γνωρίσματά τους, έτσι διάχυτα δοσμένα, συνθέτουν ένα πρόσωπο συμβολικό και μοιραίο. Η δυστυχία έχει αποτυπώσει στο μέτωπό του τη σφραγίδα της.

Μέσα στην ταβέρνα, ο συγγραφέας των «Αλανιάρηδων» συλλαμβάνει τους ήρωές του στην πιο θερμή έκφραση της ζωής τους. Το πιστό απολυτρώνει την ατομικότητα. Μιά διάχυτη μελαγχολία, το εύγενικότερο άπάνθισμα του μεθυσίου, θαλώνει την ατμοσφαίρα αυτών των άφηγησεων. Οι ήρωές του είναι μοιρολάτρες, καρτερικοί, όπλισμένοι με μιάν άπλοικά φιλοσοφική διάθεση που τείνει προς το μηδενισμό. Νιώθουν όλοι τους το μάταιο της ζωής τους. Συχνά έχουν έναν έρωτα όλοτελα πλατωνικό, ένα πρόσωπο κατά το πλείστο άγνωστο που άγαπούν και που ή θύμισή του τους έπισκέπτεται στις δύσκολες στιγμές, σαν παρηγοριά και σά νοσταλγία. Η ψυχολογία αυτή του έλληνολαϊκού τύπου είναι αξιοσημείωτη. Διαχυτικός ή ρεμβώδης, φαντασιοκόπος και καυγατζής, είναι πάντοτε περιπαθής, άθεράπευτα ρομαντικός στο βάθος. Το τραγούδι του γλεντιού του είναι θρηνητικό, γεμάτο αίσθηματισμό και πόνο. Η κακία του, το έγκλημα, πράξεις πάθους ή «φιλότιμου». Μά το φιλότιμο έχει πολιτογραφηθεί στην κάψα της Άνατολής, έγινε πάθος. Έξαγνισμός a posteriori.

Οι «Αλανιάρηδες» μένουν άπ' αυτή την άποψη το αντιπροσωπευτικότερο έργο του Βουτυρά. Είναι ή μικρή τραγωδία μιάς φτωχοπαρέας που τό κρασί ένωσε κ' ή δυστυχία χωρίζει. Ο Μίρλας φεύγει γι' άναζήτηση τύχης στην Άμερική, ο Άλίμπης μένει να παλέψει με τη φτώχεια. Τελικά θά νικηθεί. Η μάλλον δε θά προλάβει να πέσει, γιατί αυτοπροαίρετα θά σκύψει. Είτανε πάντα του άπαισιόδοξος και νιώθει πως πάλευε δίχως πίστη. Όλα στη ζωή του θυμίζανε τό θάνατο, τό μεγάλο λυτρωτή και μαζί άρνητή κάθε έφήμερης άξίας. Η φύση ή ίδια τον καταδιώκει. Χειμώνας, χειμώνας... Δεν είναι άπλά μιά ζωγραφική σκηνοθεσία, έδω. Η μοίρα κυνηγάει τον άνθρωπο. Η δυστυχία έχει κηρυχθεί έκτός νόμου από τη ζωή. Γιατί πνεύμα της ζωής είναι ο νόμος του θηρίου.

«Ο Άλίμπης ήπια σιγά τον καφέ του και κύταξε τους πελάτες του καφενείου.
«Άλλοι γέροι με σκαμμένο άπ' την κοπέραση πρόσωπο σαν τις μεριές που τις σχίζουν όρμητικά νερά, άλλοι νέοι, και αυτοί όμως με τα αυλάκια, τις σχι-

» σμάδες που άφίνουν τα όρμητικά νερά.
» Άλλά τή ματιά τους, ένω την περίμενε
» θλιβερή, την είδε να λάμπει όλο ξενοιασιά!... Άκουσε κεί κοντά του και μιά
» όμιλία:

«— Πάμε να πιούμε ένα...

«— Πάμε! Θάρθεις;... Έλα να πάνε οι

» πίκρες κάτω.

«Όλοι στο κρασί, στο κρασί για να πνί-

» ξουνε τις πίκρες τους και πνίγονται και

» αυτό το μαζί! σκέφθηκε. Άλλά μή αυτός

» δεν έκανε τό ίδιο; Έκεί δε ζητούσε την

» παρηγοριά;»

«Ο Άλίμπης θά καταλήξει σε μιά πράξη ύψηλης άπόγνωσης. Θά προκαλέσει τό θάνατο της μάνας του για να τή λυτρώσει από την άθλιότητα. Τό διήγημα κλείνει μ' ένα λυγμό. Και τό χιόνι πέφτει, σαν αυλάια, <... σάβανο άπέραντο για τους άστεγους, τους δυστυχείς!...»

Άγαπώ να βλέπω σαν ένα αντίρροπο των «Αλανιάρηδων» στο «Νέο Μωϋσή». Μαζί αυτά τα δυό διηγήματα θαρώ πως κλείνουν όλάκερο τό Βουτυρά. «Αν ο Άλίμπης είναι ο σκοτεινός ήρωας της άθλιότητας, ο Φίλιππας είναι ο συγκινητικός πρωταγωνιστής του δράματος της χιμαίρας. Ένσαρκώνει τό παλιό όνειρο του ίδιου του συγγραφέα, την ίδρυση Έλευθέρου Κράτους στην Άφρική! Ένα είδος ιδανικής πολιτείας, παραδείσου έπίγειου. Στο βάθος, και παρ' όλη του τή βασιανισμένη έκφραση, ο Φίλιππας αυτός μένει τύπος παιδικός, όπως όλοι οι φαντασιοκόποι. Περιβάλλεται από μιάν άστική οικόγενεια ξένη προς την ψυχή του, που τον φωνάζει κατά πρόσωπο τρελλό. Ο ίδιος φτάνει ν' άμφιβάλλει για τον έαυτό του, κι' έδω είναι άκριβώς ή τραγωδία του. «Μήπως πραγματικά είμαι τρελλός;» Τότε, στις στιγμές της άπιστίας, έχει μιά πρόχειρη διαφυγή. Τή φιλοσοφική ένατένιση. Μά σίγουρα πως δεν είναι τύπος δράσης, παρ' όλα του τα έξωφρενικά σχέδια. Είναι όνειροπόλος. Για τοϋτο, την άληθινή του όλοκλήρωση, που τον ανακουφίζει, τή βρίσκει στην άφαίρεση. Είναι άκόμη παραισθητικός, όραματιστής, λίγο... φακίρης! Κι' όμως, στο τέλος θ' άπαρνηθεί όλες τις φαντασιοπληξίες του για να πάρει την ψυχοκόρη του σπιτιού του, που άγαπούσε κρυφά, και να φύγει. Δεν ήτανε πάντα, στο βάθος, παρά ένας αίσθηματικός. Κ' ή ψυχή του, ή όλοτελα παιδική, τί θυμάται στην κρίσιμη εκείνη νύχτα που προηγείται της φυγής; Ένα άρνάκι που είχε μικρός, «άσπρο, άσπρο, που τον άκολουθούσε σά σκυλί όπου πήγαινε... Και θυμήθηκε τή λύπη του, τα κλάμματά του, όταν έμαθε ένα πρωί, που τό ζήτησε, ότι τόχανε σφάξει! Κ' είδε τό αίμα του έπειτα, στην αύλή κάτω άπ' ένα πευκό...» Αυτός είναι ο μεγαλεπίβολος ίδρυτής του Έλευθέρου Κράτους!...

Τό τέλος του διηγήματος είναι υπέροχο: Πάλι έπεσε σε σκέψεις, Ξαφνικά αίσθανθηκε ένα φόβο που θάτρεχε στο άγνωστο με μιά γυναίκα, που θά πολεμούσε να ζήσει, πως θάκανε, πως, πως... Και μιά παράκληση τότε φάνηκε στο νου του. Ζήτησε άπ' την ψυχή του άσπρου άρνιού του, που τόσο τό άγαπούσε, να τον βοηθήσει.

«Χαμογέλασε πούδε τί έκανε και κούνησε τό κεφάλι.»

Στο «Νέο Μωϋσή» βρίσκονται μερικοί από τους καλλίτερα σχεδιασμένους τύπους του Βουτυρά. Ο παντουφλάς, μέλος της παρέας του Φίλιππα, που πούλησε τα σουβλιά του για ν' άφοσιωθεί την Ίδέα — τύπος παρμένος, όπως είπαμε, από την πραγματικότητα — ο μωροφιλόδοξος γαμπρός του ήρωα που πρόκειται διαρκώς να κάνει μιά καταπληκτική έφεύρεση και που όλοι τον σέβονται γι' αυτό στο σπίτι. Μένει ο πεζότερος και χαμπερότερος άνθρωπος, παρουσιάζοντας έτσι την αντίθεση του τυχοδιώκτη με τον άγνόν Ιδεολόγο που είναι ο προγεγραμμένος Φίλιππας. Κ' είναι άκόμη σαν ή τραγική του παρωδία. Ο πατέρας τέλος, ο μόνος που κάπως διαίσθάνεται, ίσως από τή συγγένεια αίματος, τό δράμα του γιου του και που τον βοηθάει να φύγει... Οι τύποι του Βουτυρά, συνοπτικά σχεδιασμένοι, σπάνια κατορθώνουν να όλοκληρωθούν και να ξεχωρίσουν. Δεν έχει τή δύναμη ο συγγραφέας να δώσει με τρεις-τέσσερις γραμμές μιά μορφή που θά μείνει άνεξάλειπτη στη θύμισή μας. Τό συχνότερο ρίχνει μερικές πινελιές βιαστικές και φεύγει. Τό κύμα σβύνει στην άμμο τό σχέδιο. Όμως, στο έργο του μέσα βρίσκονται κάποια πρόσωπα που στις μορφές τους τα γεγονότα της ζωής χάραξαν μιά τραχεία σύσπαση. Τέτοιοι, έξόν από τό Φάρμα της «Παραράμας», είναι κι' ο Άρκόπουλος του «Συμβουλευτή». Ένας κακομόρης άνθρωπος που άγαπάει άπελπισμένα μιά κόρη και βοηθάει τον αντίζηλό του να πετύχει για να μη την πάρει ο μισητός τρίτος. Φυσικά είναι ο τελευταίος αυτός που νικάει. Κι' ο Άρκόπουλος ξομολογιέται στον πρώην αντίζηλο, που είναι ο άφηγητής, την κοινή ήττα: «... με πλησίασε σιγά και κυττάζοντας με λυπημένα, κατάματα, είπε με σιγαλή φωνή, πνιγμένη:

«— Και που ξέρεις αν δεν την άγαπούσα κι' εγώ;...»

«Και γρήγορα δίνοντάς μου τό χέρι:

«— Χαίρε! μου είπε κι' έφυγε.»

***

Ίσως τό μεγαλείτερο προτέρημα του Βουτυρά, εκείνο που ξεχωρίζει πάντως μόλις προσεγγίσεις τό έργο του, είναι ή υποβλητικότητα της άφήγησης. Τα διηγή-

ματά του έχουν όλα μιάν ατμοσφαίρα, κι' αυτή, περισσότερο από τους ήρωες με τα προσόντα και τα έλαττώματα της άπόδοσής τους που άναφέραμε, είναι κείνη που δίνει την έντύπωση ενός κόσμου ξεχωριστού. Γιατί αλήθεια, σά διαβάσεις τό Βουτυρά, έχεις την έντύπωση πως μπαίνεις σε μιά κοινωνία καθαρά, όλοκληρωτικά δημοσυργημένη από τό συγγραφέα, ιδιότυπη παρ' όλη της τή συγγένεια με την πραγματικότητα.

Η ατμοσφαίρα αυτή, ρεαλιστική στην τάση της κυρίως προς την άπόδοση της άθλιότητας, έχει μέσα της άφθονο τό φανταστικό στοιχείο. Τό όνειρο έχει αποτυπώσει πάνω της κυρίαρχη σφραγίδα.

Τό όνειρο και με τις δυό του μορφές, την πλατύτερη, την αισθητική, της άπόδρασης από τον κόσμο της πραγματικότητας, και τή συγκεκριμένη του ένύπνιου, την προληπτική θάλαγα, παίξει πρωτεύοντα ρόλο στο έργο του Βουτυρά. Η πρώτη, έδω άπορρέει κατά μεγάλο μέρος από τή δεύτερη. Πάνω σ' όλες του σχεδόν τις άφηγήσεις πλανιέται ένας κόσμος σκιών άμόρφων, δυνάμεις άπρόσωπες της φύσης ή έξατομικευμένες ψυχές νεκρών. Τό όνειρο έμμεσα σχετίζεται σχεδόν πάντα με τό θάνατο, γιατί άποτελεί τή γέφυρα που μάς συνδέει με τον υπερβατικό κόσμο. Η μόνη πείρα που έχουμε έξω από την πραγματικότητα είναι ή φαντασίωση του ύπνου. Τό προαίσθημα, μήνυμα μεταφυσικό, ή προφητική δύναμη της ψυχής, προεκτείνουν στη μεθυστική μας ύπαρξη τους δεσμούς που μάς υποδουλώνουνε στο υπερέραν. Η επικοινωνία αλλοιώνεται, έξασθενίζει, αλλά δίχως να διακοπεί.

Τής έπαφής αυτής με τ' όνειρο όρθό είναι να είπωθεί πως ο Βουτυράς έχει μιά μάλλον άπλοική πείρα. Η επίδραση του υπεραισθητού κόσμου πάνω του εκδηλώνεται λιγότερο σά μυστική όμιλία, δέος ποιητικό, και περισσότερο σαν άφελής πίστη. Είναι πρόληψη. Η λαϊκή ψυχή ζει άτόφια στο βάθος του ανθρώπου. Ό,τι τον συγκινεί από τ' όνειρο δεν είναι ή καθαυτό μεταρσιωτική του ύπόσταση, ή άρρητη έκείνη και μεγαλειώδης έξαύλωση. Είναι ή δύναμή του ή προφητική. Προσδέεται δουλικά στο λογικό νόημα και ζητάει ένα γώνια τή μετάφρασή του. Η ύψηλή φαντασίωση του Ύπνου δεν τον απολυτρώνει, τον εξανδραποδίζει. Η ποίηση, που κάποτε τον άγγίζει με τήν άκρη της φτερούγας της, δεν τον βοηθάει ν' άπογειωθεί με τ' άβαρη φτερά της Έλευθερίας. Ο ένθουσιασμός της έκστασης, ή εϋφορία της δαιμονικής Χάριτος, που έδωσαν σε κάποιους συγγραφείς τή μεγάλη έξόρμηση, του είναι ξένες. Τό όνειρο τον καταδυναστεύει. Άδύνατο να ξεπεράσει τον έαυτό του από τή διάσταση του Ύψους, προς τή σφαίρα του Φωτός.

Όπωςδήποτε, η αδιάκοπη αυτή και στενή επικοινωνία με τη σφαίρα της έφιαλτικής φαντασίας, έχει δώσει στο έργο του έναν ιδιότυπο τόνο, τόσο για την αφήγηση όσο και για την ψυχοσύνθεση των ήρώων που είναι τύποι νευρικά υπερευαίσθητοι, ψυχολογικά ανισορρόπητοι και κατά μεγάλο μέρος μυστικοπαθείς. Η «Ζωή Άρρωστημένη» δίνει ένα τυπικό υπόδειγμα του τέτοιου ανθρώπου. Ο ήρωας είναι μια σκοτεινή ψυχή. Μαύρες ιδέες αδιάκοπα τον κυκλώνουν, προαισθήματα, παραισθήσεις, όνειρα με μορφή καταθλιπτική. Είναι και παραγμένη συνείδηση. Ζει στο σπίτι του πατέρα του που έχει έρθει σε δεύτερο γάμο. Η μητριά έχει μια κόρη και την κόρη αυτή της έχθρας της πεθαμένης μάνας του, ο ήρωας έρωτεύτηκε. Όπως όλες οι βαθειά κλονισμένες ψυχές έχει ακόμη χάσει το έσωτερικό του έρμα, την αυτοπεποίθηση, κ' η ψυχολογική αυτή κρίση πήρε τη μορφή νευρώσης. Ζητάει το στήριγμά του σε μια ξένη προσωπικότητα, έναν κάποιον Ζαγκάρδα, τύπο που δεν εμφανίζεται καθόλου στο διήγημα μα που ο ήρωας αγαπάει ν' αναπολεί και να χρησιμοποιεί για κριτήριο της κάθε του πράξης. Φτάνει στο τέλος να τον νιώθει σά διπλό, υποκαταστάτη της προσωπικότητάς του. Η αγωνία του, σ' όλο το διήγημα, συνεχίζεται αυξανόμενη για να καταλήξει στον πυρετό κι' εκεί, μέσα σε μια παράκρουση, ν' απολυτρώσει τη φυσιολογική συνείδηση. Η έρωτική όρμη καταβάλλει κάθε μεταφυσική πρόληψη.

Το προαίσθημα του θανάτου φτερουγίζει στην ατμοσφαίρα του «Πάνω στη γαλήνη». Σά μαύρο όρνιο γυροφέρνει με βόλτες ύπουλες το λευκό περιστέρι του έρωτα. Τά δυο αυτά θέματα, το μαύρο και το άσπρο, έναλάσσονται, κυνηγιούνται, παιγνιδίζουν τραγικά σ' όλη τη διάρκεια της ιστορίας. Νικάει τελικά το μαύρο. Ο συγγραφέας, παρ' όλη του την πρόσθετη κοινωνικήν αίσιοδοξία, στο κεφάλαιο της ζωής μένει πεσσιμιστής. Μα κι' ο έρωτας έδω πρόδωσε την ίδια του υπόθεση. Ήταν έλαφρός, επιπόλαιος, ψεύτης. Μόνος ο «Μαύρος Έπισκέπτης» είναι ο θετικός. Κι' ο αναπόφευκτος άλλωστε...

Το διήγημα αυτό είναι ένα από τα αρτιότερα του Βουτυρά. Ισοζυγισμένο, σχεδόν καλογραμμικό, μ' έλαφρές, απαλές πινελιές, τύπους αδρά σχεδιασμένους. Ο Άντρεάς, οι άστοι της έπαρχιακής βεγγέρας, ο νευρικός ύπηρετάκος που λέει πως

θα γίνει θεός... Το θέμα του έρωτα έδω δέ φέρνει σ' άμηχανία τó συγγραφέα. Χρωματίζεται από μιάν άφέλεια που δροαίζει.

* * *

Τό έργο του Βουτυρά αποτελείται ως τά σήμερα από είκοσιεπτά τόμους, χάρια τά πολλά του διηγήματα που βρίσκονται σκορπισμένα σε περιοδικά κι' έφημερίδες δίχως ακόμη να συγκεντρωθούν σε βιβλία. Ο αριθμός έδω, όπως κι' άλλου, και πάντα, δέ μπορεί ν' αποτελέσει αυτός καθεαυτόν τίτλο για τó ενεργητικό. Παρεκτός από τις μορφικές διακρίσεις που κάναμε παραπάνω, δέ θά είχε κανείς να σημειώσει και σταθμούς εξέλιξης. Ο καλλίτερος Βουτυράς, ο χαρακτηριστικότερος, μένει εκείνος τών παλιότερων διηγημάτων. Αργότερα σημειώνεται μιá στροφή πρós την ελεύθερη φαντασία, τη φαντασιοκοπία μάλλον, σε σειρά από διηγήματα «μελλοντικά», μεταφορές σε κόσμους χιμαϊρικούς, κριτικές του συγχρόνου πολιτισμού και κατάχρηση κοινωνικής σάτυρας. Όλα αυτά δέν είναι η περιοχή του γνήσιου Βουτυρά, αυτού που αγαπήσαμε. Αποτελούν, πιστεύω, μιάν απόδραση μάλλον από τόν κόσμο της καθημερινότητας, που ο κοινωνικός άνθρωπος άηδίασε, πρós τó παλιό όνειρο της ελευθερίας. Μόνο που τ' όνειρο αυτό, τó παιδικό, με την άγοραία ζωή της ώριμότητας, τη βιοπάλη, τόν ψυχικό κάματο, μαράθηκε κι' έχασε τη δροσιά του. Δέν είναι πιά η νεανική ήρωική «φυγή». Είναι μιá πεζή δραπέτευση, σχεδόν φυγομαχία... Ο Βουτυράς ανήκει στην έποχή του.

Κ' η έποχή εκείνη διατηρεί την ανάμνησή του ζωηρή. Χθεσινή μόλις, ανήκει κιόλας στο παρελθόν, που στά χρόνια τούτα τόσο έβιασε τó βήμα! Διατηρεί την ανάμνηση του ανθρώπου που ξεκινώντας από τó λαό, γεμάτος άγνό αίσθημα και πηγαία όρμη, έφερε τó μήνυμά του στην έπιφάνεια και τó διαφέντεψε μ' όλη του την καρδιά. Η μαρτυρία του ήταν ίσως άδέξια, άπλοική, κι' ο λόγος του ένα ψέλλισμα...

Μά στάθηκε ένας από τούς γνησίους έκπροσώπους μιás Ιστορικής στιγμής που δονήθηκε από συγκίνηση φλογερή για τόν άνθρωπινο πόνο. «Αγαπώ μονάχα ό,τι είναι γραμμένο με αίμα, λέει ο Νίτσε. Γιατί τó αίμα είναι πνεύμα». Κι' ο Βουτυράς έγραψε τις σελίδες του έτσι. Με τó άγνό και μαρτυρικό αίμα του λαού.

ΑΓΓΕΛΟΣ ΤΕΡΖΑΚΗΣ

ΤΟ ΣΚΑΚΙ

ΔΙΗΓΗΜΑ

Όταν ο Σταύρος τέλειωσε την ανάγνωση του έργου του, για μερικά λεπτά έγινε σιωπή. Έπειτα, οι λίγοι άνθρωποι που αποτελούσαν τó άκροατήριο άναπνεύσανε — πήρανε βαθειά άναπνοή — και ξεσπάσανε σε χειροκροτήματα. Εκείνος τότε γύρισε και τούς κύτταξε. Κι' είχε στο βλέμμα του την έκφραση ανθρώπου που κάπου ταξίδευε — αν και τούς παρατηρούσε προσεκτικά όσο διάβαζε — και που τώρα ξαναπροσλώνεται σε κάτι κοντινό. Όλοι σηκώθηκαν. Ήρθαν και τούσφιξαν τó χέρι.

— Δέ σε ξέραμε και θεατρικό συγγραφέα, μπρέ αδερφέ! Όραία, λαμπρά!

— Αποκάλυψις! φώναξε ή κ. Μαρίνου. Άληθινή αποκάλυψις.

— Όχι και τόσο, είπε ή κυρία του σπιτιού. Πάντα έλεγα στόν έξάδελφό μου πως τά διηγήματά του είναι σάν δραματάκια.

— Και όμως, φίλτατέ μου, είπε άξαφνα ένας κύριος, πλησιάζοντας, αυτό τó γέλιο δέν είναι καθαρό. Τί νά σού πώ. Έχω την έντύπωση πως μπορούσε νάταν και κλάμμα.

— Πετάχτηκε πάλι ή κριτική στη μέση νά μάς χαλάση τó κέφι, είπε γελώντας κάποιος άλλος.

— Όχι, όχι, επιμένω, άπήντησε ο πρώτος. Γιατί δηλαδή έγραψες κωμωδία σ' αυτό τó θέμα; Δέν μπορούσες τάχα νά μάς ειχες γράψει ένα δράμα;

— Έ, τελείωσε. Φτάσατε στά ακρότατα της δόξας, ξαναφώναξε ή κ. Μαρίνου. Δέν φτάνει που σάς χειροκροτούν, παρ' άρχίζουν και οι συνεντεύξεις. Φέρτε γρήγορα μολύβι και χαρτί. Καλέ, δέν τού δίνετε λίγο κρασί με κανένα μεζεδάκι νά ξεκουραστή ο άνθρωπος;

Κάποιος έτρεξε και τούφερε ένα ποτηράκι.

Ο Σταύρος χαμογέλασε.

— Έ, βέβαια, τó θέμα μου, μιá παληανθρωπιά φίλου πρós φίλο, είναι κατά βάθος τραγικό. Γιατί τó γύρισα στά άστείο; Ούτε γώ καλά καλά τó ξέρω. Έτσι κωμικά τó αισθάνθηκα. Δέν σάς συμβάλνει ποτέ, στις πιό τραγικές στιγμές, ή στις πιό σοβαρές, νά δήτε μιá κίνηση, ένα πρόσωπο, ένα μωρφασμό, ν' άκούσετε μιá λέξη, μιá

κρίση, που άναποδογυρίζουν, θαρρείς, τη σχέση τών πραγμάτων και σε κάνουν νά θές νά γελάσης;

— Κοινότατο. Άμα μάς μάλωναν στό σκολειό.

— Άκούς, λέει! Δέ θά ξεχάσω... θέλησε νά πη κάποιος...

— Λοιπόν έτσι κι' εγώ. Κωμικά άντελήφθηκα τά γεγονότα.

— Είναι άνθρωπος με χιούμορ, είπε ή κυρία Μαρίνου.

— Άκριβώς, άπήντησε ο κριτικός. Και διερωτώμαι αν τó χιούμορ του βγαίνει από άδολη πηγή.

Ο Σταύρος ήξερε πως ή πηγή του γέλιου του δέν ήταν άδολη. Και πηγαίνοντας στό σπίτι του, ξαναθυμήθηκε ένα-ένα τά γεγονότα που ξετυλίχτηκαν τόσο περίεργα και που κατέληξαν στη συζήτηση της σημερινής βραδυάς.

Προσπάθησε δηλαδή νά τά ξαναθυμηθί. Δέν τά θυμήθηκε όλως διόλου. Πάνω στούς ανθρώπους και στά γεγονότα είχε περάσει ή σκέψη του και τó έργο του — δλόκληρη ή έπεξεργασία του έαυτού του — πούχαν άρκετά αλλάξει τά πράματα. Μά τί πείραζε. Τά ξαναθυμήθηκε, όπως μπορούσε, άλλαγμένα. Θυμήθηκε πρώτα τó φίλο του τόν Κώστα Άνταλίδη, που ζούσε τώρα στην Άλεξάνδρεια. Μαζύ είχαν συναντηθί στό Κάιρο, υπάλληλοι και οι δύο σε μιá ασφαλίστική έταιρία. Τόν είχε άλλως τε ξανα συναντήσει στάς Άθήνας τελευταία και τούδωκε τó χέρι και τού μίλησε σά νά μην είχε ποτέ συμβή τίποτα μεταξύ τους.

Άλήθεια, άμα συλλογιζότανε και προσπαθούσε νά βρή τόν κρίκο τών γεγονότων, κάτι τού ξέφευγε.

Πώς άρχισε ή υπόθεση;

Άρχισε πρώτα με κάτι που ένας γνωστός του πλοίαρχος από την Άμοργό συνείθιζε νά λέη «τά έντυπα του καιρού». Με μιá άτμόσφαιρα δυσπιστίας έκ μέρους του διευθυντού της έταιρίας. Κ' ήταν περίεργο πως την αισθάνθηκε. Αν ήταν «κρύο», θά μπορούσε νάχε βάλει πανωφόρι. Γώβαλε λίγο πολύ. Έκανε πως δέν καταλάβαινε. Τόν πείραζε όμως. Κι' ένα πρωί — πως τη

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΘΑΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑ - ΚΑΡΑΒΙΑ

θυμάται εκείνη τὴ μέρα, σάν πολυσέλιδο βιβλίο — τὸν φώναξε ὁ διευθυντὴς στὸ γραφεῖο του καὶ ἐξηγηθῆκανε. Ἀκόμα λίγο καὶ θάχανε τὴ θέση του. Ἄν ὁ διευθυντὴς δὲν ἦτανε ἔξυπνος ἄνθρωπος καὶ ἂν ὁ ἴδιος δὲν ἦτανε τολμηρὸς, θὰ τὴν εἶχε χάσει ἀφεύκτως. Πολλὰ δὲ ζήτησε νὰ μάθῃ. Κατάλαβε πὼς ὁ Κώστας Ἀνταλίδης, ὁ φίλος του, πού κάθε μέρα τρώγανε μαζί, πού τοῦ διάβαζε συχνὰ τὰ ἔργα του, τὸν εἶχε χαντακώσει. Τὸ γιατί δὲν τὸ ἐξετάσε ποτέ. Ἴσως νὰ εἶχε ἄδικο. Μὰ ἔχει καὶ ἡ ἀδιαφορία τὰ καλά της.

Θυμάται πὼς ζήτησε νὰ μετατεθῇ στὰς Ἀθήνας καὶ πὼς τὰ μάτια του ἦταν σχεδὸν γεμάτα δάκρυα ἅμα γύριζε στὸ σπίτι. Αἰσθανότανε καὶ μιὰ πίκρα στὸ στόμα. — Καμμιά φορά συμβαίνουν τέτοια στὴ ζωὴ, ἔλεγε μέσα του γιὰ νὰ πείσῃ τὸν ἑαυτὸ του πὼς δὲν ἦταν ἐξαιρεση.

Συμβαίνουν βέβαια, μὰ ὅσο δὲν συμβαίνουν σὲ μᾶς, τὰ θεωροῦμε — ὅπως καὶ τὸ θάνατο — σάν κίνδυνο θετικὸ μὰ ἀπομακρυσμένο. Ὅσο τὸ συλλογιζότανε, ἔσφιγγε τοὺς γρόθους του: Ἄν τὸν συναντήσω, ἄσχημα τὴν ἔχει.

Δὲν τὸν συνήντησε ὁμως καὶ πῆγε στὸ σπίτι του. Κάθησε στὸ γραφεῖο του μπροστά, ἐκεῖ πού συνείθιζε καὶ ἐργαζότανε τὸ βράδυ. Μιὰ στιγμή τοῦρθε νὰ γράψῃ στὸ φίλο του. Ἐπίασε δυὸ τρεῖς φορές τὴν πέννα, μὰ μόλις ἔγραφε δυὸ τρία λόγια, τὴν ἄφηνε πάλι. Τὸν ἔπιανε σὰ μιὰ ἀτονία στὸ χέρι. — Τί παράπονα νὰ κάνῃς σ' ἓναν ἄνθρωπο πού τοῦ ἐμπιστεύθηκες, ὄχι μυστικά, μὰ πού ἀφέθηκες νὰ μιλήσης, νὰ σκεφθῇς, νὰ γελάσης, νὰ θυμώσης μαζί του — ἔσωτερικὰ πράματα. Κ' ἔδω κι' ἔξη χρόνια. Ἐξη χρόνια γιὰ μιὰ φίλια δὲν εἶναι λίγο.

Πρὸ πάντων σ' ἓναν τόπο, ὅπου οἱ ἄνθρωποι παίζουνε πειότερο ρόλο στὴν ψυχὴ σου ἀπ' τὰ γεγονότα γύρω, ἀπ' τὸ συνολικὸ ἀνάδεμα τῶν μεγάλων κέντρων.

Πὼς νὰ κάνῃς τὰ λόγια τσουχτερά χωρὶς νὰ ξεπέσης, χωρὶς νὰ δείξης τὴν πληγὴ σου καὶ μένοντας πάντα στὸ ἐπίπεδο τοῦ ἀνθρώπου πού σέβεται τίς αἰσθηματικὲς του πλάνες.

Κ' ὁμως δὲν ἦταν πλάνη αἰσθηματικὴ. Ὁ Κώστας Ἀνταλίδης δὲν ἦταν βέβαια κακός. Τί ἦτανε, δὲ θέλησε νὰ τὸ ἐξακριβώσῃ.

Κατῶρθωσε μ' ὅλα ταῦτα καὶ σχεδίασε διάφορα γράμματα.

Στὸ ἓνα τοῦλεγε πὼς γιὰ λόγους πού δὲ θέλει νὰ τοῦ ἐξηγήσῃ παύει νὰ τὸν σχετίζεται. Ἐπειτα δὲν τοῦ ἄρρεσε.

ΠΑΙΔΑΚΙΑ

Δὲν τῶβρισκε ἀρκετὰ εὐθύ. Τί θὰ πῇ αὐτὸ; Ἡ γράφεις ἢ δὲ γράφεις. Καὶ ξανάγραφε. Καὶ τότε τοῦ τᾶπε ὅλα μὲ τὸ νί καὶ μὲ τὸ σίγμα. Αὐτὸ ὁμως πάλι τοῦ φάνηκε μωρόλογο. Ἐμοιαζε μὲ ἐπισκεψῆ, καὶ δὲν ἔκανε ποτέ του ἐπισκέψεις.

Αὐτὰ τὰ πράματα πρέπει νὰ λέγωνται ἀπλᾶ, σύντομα καὶ μὲ ἀξιοπρέπεια.

Καὶ γράφτηκε καὶ τὸ ἀξιοπρεπὲς γράμμα. Μὰ τί κούραση, θεέ μου. Νὰ μαλώνης στὸ χαρτί μ' ἓνα παληὸ σου φίλο, καὶ σχεδὸν καὶ μὲ τὸν ἑαυτὸ σου, λιγάκι. Κούραση καὶ ἐξευτελισμὸς. Καλλίτερα σιωπῆ. Σὰ νὰ ποῦμε ἓνα θάψιμο.

Καθὼς κρατοῦσε τὴν πέννα, ἄρχισε νὰ ζωγραφίζῃ. Ἐκανε καλοῦτοικα σκίτσα στὰ διηγήματά του καμμιά φορά. Μουτζούρωσε κάτι ποῦμοιαζε μὲ πλάκα. Γύρισε καὶ τὸ εἶδε. « Ἄν βάλω ἓνα σταυρουδάκι, γίνεται σάν ταφόπετρα ». Τῶβαλε. Κ' ἔπειτα ἔγραψε μηχανικὰ μὲ μεγάλα στρογγυλά γράμματα: Ἡ φίλια μας. Καὶ δίπλα, σὲ καθαρεύουσα: Ἐγεννήθη τῇ... ἀπέθανε τῇ...

« Νὰ βάλω καὶ κανένα ἀνθάκι; σκέφθηκε. Ἐ, ὄχι. Ἐτσι πού τέλειωσε, ἀνθῆ δὲ θέλει. »

***

Αὐτὰ εἶχαν γίνει ἐκείνη τὴ βραδυά. Γιὰ κάμποσες μέρες ἡ θέση του ἦταν δύσκολη. Ἀπέφευγε τὸν Κώστα. Ἐπειτα τὸν στείλανε στὸ Πόρτ-Σαϊδ κι' ἔπειτα τὸν μεταθέσανε στὴν Ἀθήνα.

Ἡ χαρὰ του σάν ἔφτασε στὴν Ἑλλάδα ἦτανε πολὺ μεγάλη. Νοίκιασε ἓνα δωμάτιο κοντὰ στὴ Δεξαμενὴ καὶ μόνο ἡ θέα πού εἶχε ἀπὸ κεῖ γέμιζε χάρδια τὴν ψυχὴ του.

Κι' ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ συμμαζεῖ τὰ πράματά του. Ἦρθε ἡ κάσα μὲ τὰ βιβλία.

Καὶ βγήκαν κι' ἀπὸ μέσα τὰ χαρτιά. Ἄμα τὰ εἶδε, τοῦρθε νὰ τὰ χαϊδέψῃ. Αὐτοῦ ἦταν ἡ ζωὴ του, ὄχι στὸ γραφεῖο, στὴν ἀσφαλτοστρῆ. Ἄν καὶ ἔχουν κι' αὐτὰ τὰ ἀστεία τους. Μήπως μιὰ φορά δὲν εἶχε ἰσχυριστῆ κάποιος πλοίαρχος πού εἶχε βουλιάξει τὸ καράβι του, πὼς οἱ ποντικοὶ κάτω στ' ἀμπάρι εἶχανε διψάσει τρώγοντας τὸ φορτίο (τουλουμισιο τυρί) καὶ τρύπησαν τὰ πλευρὰ γιὰ νὰ πιοῦνε θάλασσα νὰ ξεδιψάσουν;

Μ' ὅλα ταῦτα, ἡ ζωὴ του, αὐτὴ πού τοῦ ἀνῆκε ὁλότελα, ἦτανε μέσα στὰ χαρτιά του. Ἄρχισε νὰ τὰ συμμαζεῖ, κι' ἀνακάλυπτε διάφορα σχεδιάσματα πού σχεδὸν τᾶχε ξεχάσει. Χρονογράφημα. Διήγημα. Δοκίμιό. Κι' ἐκεῖ ἀνάμεσα βρεθῆκανε καὶ τὰ τρία γράμματα πούχε γράψῃ γιὰ τὸν Κώστα Ἀνταλίδη μαζί μὲ τὸ σκίτσο σὲ μιὰ γωνίτσα.

Τὰ ξαναδιάβασε! Τοῦ φάνηκαν μακρυνὰ, ἔξανα. Καὶ τὸ δραματικὸ ἐκεῖνο ἐπεισόδιο τῆς ζωῆς του ξετυλίχτηκε μπροστὰ στὰ μάτια του σάν ἓνα παιχνίδι σκάκι, τ' ἀγαπημένο του, ὅπου δὲν ἔβλεπε παρὰ κινήσεις καὶ συνδυασμοὺς κινήσεων.

Μ' ἓναν τρελλὸ καὶ μ' ἓνα κάστρο κάνει πολὺ εὐκόλα ἐθεεσ αὐ κοί. Ὁ σκοπὸς εἶναι νὰ παίχτῃ τὸ παιχνίδι κομψά, καὶ σχεδὸν σιωπηλά, χωρὶς νὰ χαθοῦν πολλὰ πιόνια, καὶ μὲ λίγες κινήσεις, ὥστε προβλέποντας καὶ συνδυάζοντας ἀπάνω κάτω ὅλες του τίς πιθανότητες, νὰ παραλύσῃς κάθε δράση ἐχθρική. Νὰ δέσης τὸν ἀντίπαλο χειροπόδαρα. Θέλησε μιὰ στιγμή νὰ φέρῃ τὸ σκάκι του, νὰ τὸ βάλῃ στὸ τραπέζι, νὰ παίξῃ ἓνα παιχνίδι μόνος του κάνοντας ἀντίθετους συνδυασμοὺς. Μὰ βαρέθηκε. Κι' ἄρχισε σιγὰ σιγὰ νὰ ζωγραφίζῃ ἀνθρωπάκια στὸ χαρτί του.

Νὰ δυὸ πού περπατοῦν κοντὰ-κοντὰ σὰ φίλοι. Ἄς ποῦμε πὼς βρίσκονται στὸ δρόμο πού πάει ἀπ' τὸ Κάιρο στὴς Πυραμίδες. Ὡραῖος δρόμος. Ἄμα πλημμυρίζει ὁ Νεῖλος, ἀπ' τὰ διπλανά χωράφια πετιοῦνται κάτι πελώριοι ποντικοί. Ποιὸς

μπορεῖ νὰ φανταστῆ βλέποντάς τα — ὄχι τὰ ποντίκια, τ' ἀνθρωπάκια — πὼς αὐριο δὲ θάναί πιά φίλοι;

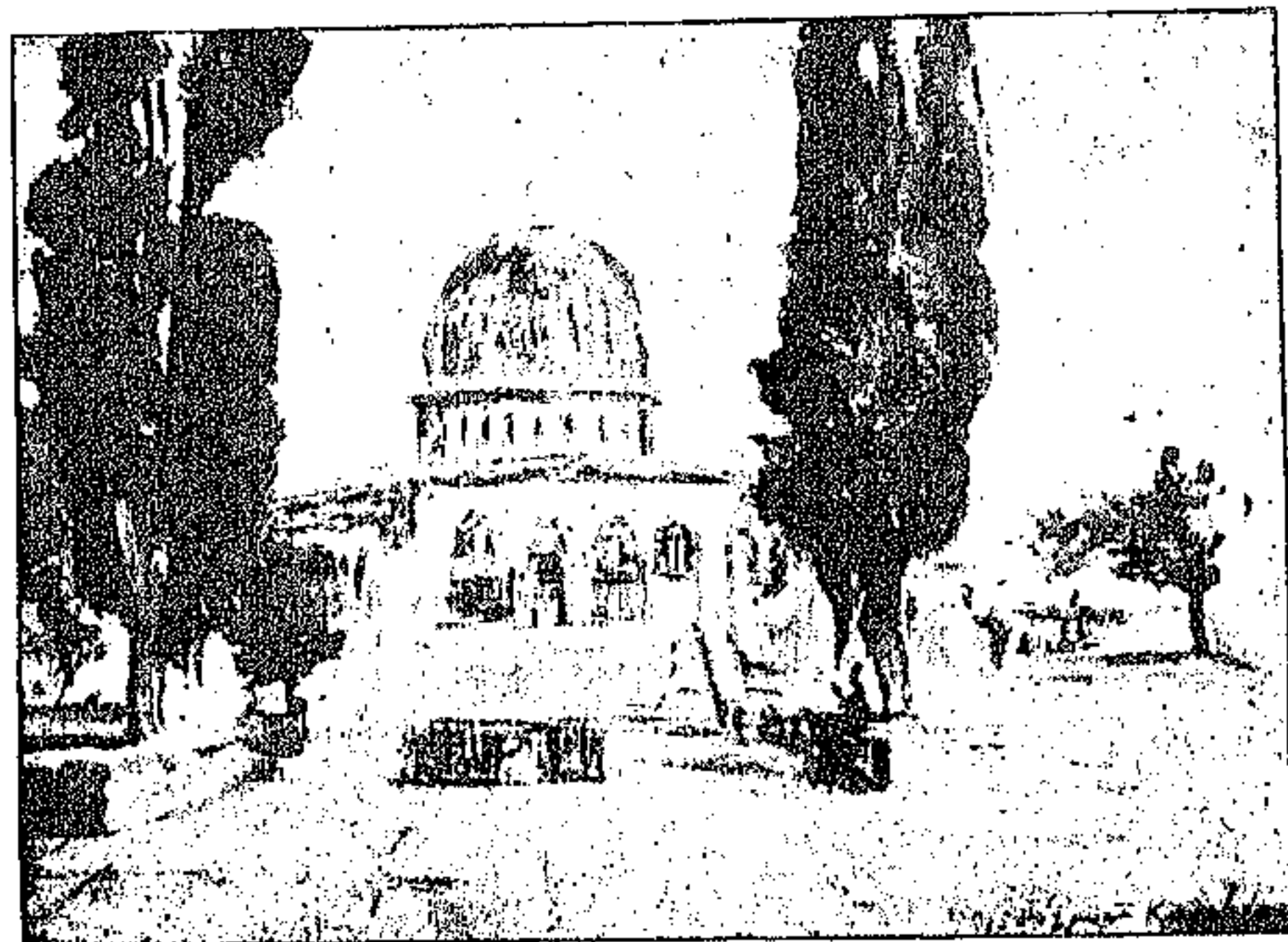
Νὰ κι' ἓνα ἄλλο ἀνθρωπάκι καθισμένο μπροστὰ σ' ἓνα γραφεῖο. Ἄς τοῦ κάνω τὸ κεφάλι λίγο πιὸ μεγάλο. Εἶναι διευθυντὴς. Βρίσκεται σὲ μιὰ μεγάλη αἴθουσα. Δεξιά, ἓνα παράθυρο μὲ σύρμα γιὰ νὰ μὴν μπαίνουν κουνούκια. Μπρὸς στὸ τραπέζι, μιὰ πολυθρόνα γιὰ ἐπισκέπτες. Ὁ διευθυντὴς χτυπᾷ τὸ κουδοῦνι, μπαίνει ἓνας ἀράνης στὰ μαῦρα ντυμένος μὲ κόκκινη ζώνη καὶ ἔπειτα ἀπὸ λίγο ἔρχεται ἓν' ἄλλο ἀνθρωπάκι καὶ κάθεται μπροστὰ του. Τώρα μιλοῦνε. Ἐχουν ἓνα περιεργὸ ὕφος. Τώρα σηκώνονται καὶ οἱ δυὸ.

Μὰ αὐτὸ μοιάζει μὲ κινηματογράφο, σκέφθηκε ὁ Σταῦρος. Καὶ μὲ θέατρο. Κι' ἔπιασε καὶ σχεδίασε δίπλα στ' ἀνθρωπάκια του μὲ λίγα λόγια μιὰ-μιὰ ὅλες τίς πράξεις.

Ἦταν ἀργὰ σάν τέλειωσε. Σηκώθηκε, πῆγε στὸ παράθυρο, καὶ εἶδε τὴν Ἀθήνα νὰ ξαπλώνεται κάτω στὰ πόδια του μὲ τὰ φωτάκια της τὰ ἀπειρα, σάν ξάστερος πυκνὸς οὐρανός. Καὶ τὴν ἀγάπησε πιότερο ἐκείνη τὴ στιγμή. Τὴν ἀγάπησε γιὰ τὸν παλῆό του πόνο πού ν.κουσε καὶ πού γινότανε σιγὰ-σιγὰ ἰδέα... τέχνη.

Ἐζῆσε κάμποσους μῆνες ἔτσι, μέσα στὴν ἀπόλαυση τῆς δουλειᾶς. Καὶ παρατήρησε τότε πὼς ἡ σκέψη του, σὰ μαγνήτης, τραβοῦσε καὶ τὰ πιὸ ἀσήμαντα γεγονότα

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΘΑΛΕΙΑ ΦΛΩΡΑ - ΚΑΡΑΒΙΑ

ΤΟ ΤΕΜΕΝΟΣ ΤΟΥ ΟΜΑΡ

καί τ'άπλεκε μέσα στό ἔργο του πού μεγάλωνε μέ στοιχεῖα ξένα ἀπό τόν ἑαυτό του. Μά τί περίεργο. Τί εἶχε γίνει ἡ πίκρα πού τόν εἶχε φαρμακώσει τήν ἐποχή ἐκεῖνη; Ξεχύθηκε ὀλόκληρη σέ μιὰ χαρὰ δημιουργική. Γίνηκε μέλιο λεπτό, ἐξαύλωμένο, εἰρωνικό μείδιμα, χάδι. Κι' οἱ ἄνθρωποι γιγνήκαν τ' ἄνθρωπάκια πού ζωγράφισε τήν πρώτη βραδυά, ὄχι κακά, μά ἀστεία, κωμικά, χωρίς δύναμη στήν καλωσύνη τους, χωρίς ἄερα στήν κακία τους... ἄνθρωπάκια.

Μιά στιγμή σκέφθηκε νά βάλῃ ἕνα γυναικεῖο πρόσωπο γιά νά δώσῃ πιότερη δραματικότητα καί κίνηση στά γεγονότα. Κ' ἔπειτα ἀλλάξε γνώμη. Τί ἰδέα νά θαρροῦμε πώς δράματα χωρίς ἔρωτα δέν υπάρχουν στή ζωή; Μεγάλη ἔλλειψη πραγματικότητας. Σά νά μὴν ἦταν ποτέ ὁ ἄντρας αὐτεξούσιος στίς παληανθρωπιές του; Σά νά μὴ τοῦδινε ἡ ἐπαγγελματική ζωή του ἀρκετὴ δράση γιά φιλοδοξίες, φθόνο, ἀνανδρία, συκοφαντία, μικροφιλοτιμία, πλεκτάνες καί ψευτιά... Ὁξω ὁ ἔρωτας καί ἡ γυναίκα!

Τοὺς ἔβγαλε καί ἄφησε νά ξετυλιχθῇ τὸ δράμα ὀλόκληρο γύρω στή φιλία καί στή δουλειά.

Ἡ ψυχική του ὁμῶς διάθεση εἶχε ἀλλάξει καί δέν ἦταν πιά διατεθειμένος γιά στάσεις ἡρωϊκές. Κι' ἔτσι τὰ τοποθέτησε ὅλα σέ μικρὴ κλίμακα καί τοὺς ἔδωκε ὕψος κωμικό. Λές καί τὸ θῶμα τὸ ἴδιο, ξέροντας ἀπὸ τί ὕλικο, μὴ στάξῃ καί μὴ βρέξῃ, εἶναι ἡ φιλία, ἀπὸ τί γίνεται ἡ ἐμπιστοσύνη, διασκέδαζε μαζεύοντας τὰ θρόψαλά τους.

Κ' ὅταν τελείωσε, εἶδε πὼς μέσα στὸν κόσμο πού ἔπλασε, ὅλες οἱ σχέσεις εἶχαν ἀλλάξει. Ἄπ' τὴν παλιὰ πραγματικότητα, τίποτα δέν ἀπόμεινε ἀκέραιο. Τὰ ἀληθινὰ πρόσωπα τάχε ξεχάσει...

Ἐκεῖνη τὴν ἐποχὴ ἔτυχε νάρθῃ στήν Ἀθήνα ὁ Κώστας Ἀνταλίδης καί τότε ἦταν πού τὸν συνήντησε στό δρόμο. Τὸν χαιρέτησε φιλικά, τοῦσφιξε τὸ χέρι καί λίγο ἔλειψε, ἅμα ἐκεῖνος τὸν ἐρώτησε μέ τί κατὰ γίνεται, νά τὸν καλέσῃ στήν κάμαρά του νά τοῦ διαβάσῃ τὴν κωμωδία.

Π. ΛΑΣΚΑΡΙ

G. D'ANNUNZIO

ΩΡΑ ΓΛΥΚΕΙΑ

Μέ τὰ λαμπρὰ μαλλιά χυτὰ στό στήθος, στό λαιμό σου,
Μέσα στήν ἡσυχὴ βραδειά σ' ἐμέ προβαίνεις, κόρη.

Καί φαίνεσαι Ἡβὴ θεϊκή, τοῦ Ὀλύμπου ταξειδεύτρα,
Μέ τὸ κορμί τὸ ἀνάλαφρο ντυτὸ σ' οὐράνια ἀχνάδα.

Τὸ βλέμμα σου στὰ στήθη μου λιγοθυμιά μου χύνει,
Κόρη ξανθή καί τῆς ψυχῆς μονάκριβέ μου πόθε.

Κάθε φιλί σου μοῦ σκορπᾷ κρυφὴν ἀνατριχίλα
Κι' ἀπὸ αἰθέρια φωτιά τίς φλέβες πλημμυρίζει.

Ἄκουσ' στὰ δέντρα τὰ πουλιά πού ἐρωτοκουβεντιάζουν;
Μιλοῦν γιά σέ, λουλοῦδι μου, καί γιά τὴν ὀμορφιά σου.

Κοίτα μακριὰ στή θάλασσα πού σπᾶν χρυσές ἀχτίδες,
Αὐτές οἱ ἀχτίδες γιά στερνὴ φορὰ σέ χαιρετᾶνε.

Πόσο γλυκεῖα ἡ ὥρα αὐτή· τὸ πνεῦμα ἔχει γαλήνη,
Μά στήν καρδιά παράξενες περνοῦν ἐπιθυμίες.

Ἄκουσε' ἂν ἦμουν ὀμορφὴ χρυσεῖ πεταλουδίτσα,
Θάθελα νά φτερούγιζα σ' ὀλάσπρο μέτωπό σου.

Ἄν ἦμουν λάμψη τῆς αὐγῆς ἢ δειλινοῦ ἀχτίδα
Μέσ τὰ ξανθὰ σου θάθελα μαλλιά ν' ἀντιφεγγίσω.

Κι' ἂν ἦμουν ρόδο τοῦ Μαγιοῦ, πρωτάνοιχτο μπουμπούκι,
Νά μαραινόμουν ἤθελα σ' ἄγνά σου στήθη ἑπάνω.

Μεταφρ. ΘΕΟΔ. ΜΑΚΡΗΣ

ΑΝΕΚΔΟΤΗ ΑΛΛΗΛΟΓΡΑΦΙΑ Ι. Δ. ΚΟΝΤΥΛΑΚΗ

(1881 - 1882)

Στό ἱστορικό Ἀρχεῖο Κρήτης ὑπάρχουν δύο φάκελλοι ἀλληλογραφίας τῶν ἀδελφῶν Τιμοθέου καί Ἰωάννη Ψαρουδάκη, γιῶν τοῦ Γεωργίου Ψαρουδάκη, ἑλληνοδιδασκάλου. Τὸ μεγαλύτερο μέρος τῆς ἀλληλογραφίας αὐτῆς εἶναι τὸ ἀρχεῖο τῆς παλιᾶς Χανιώτικης ἐφημερίδας «Ἡ Ἀληθεια», πού τὴν ἔβγαζε ὁ Τιμόθεος στὰ 1880-2 καί 1891 (1).

Ἀπὸ μιὰ ἐπιστολὴ τοῦ Π. Βουρδουμπάκη, ἐπάρχου Σητείας (18/30 Μαΐου 1880) πρὸς τὸν Τιμόθεο Ψαρουδάκη, μαθαίνομε, πὼς ὁ Ἰω. Κοντυλάκης ὑπηρετοῦσε τότε ὡς γραμματεὺς τοῦ Εἰρηνοδικείου Σητείας, στό νεοπαγὴ συνοικισμό τοῦ Λιμένος Σητείας.

«Γνωμοδοτῶ δὲ τὴν ἐπιστάσιον τοῦ ἀξιοτίμου φύλλου σας νά ἀναθέσῃτε εἰς τὸν Κύριον Ἰωάννην Κονδυλάκη, Γραμματᾶ τοῦ Εἰρηνοδικείου (2), ὅστις ἐλπίζω τῇ ἐμῇ προτροπῇ νά ἀποδεχθῇ αὐτὴν.» Ὁ Κοντυλάκης (γεννημένος στή Βιάννο τὸ 1861) ἦταν τότε νεώτατος, κι' εἶχε φαίνεται ἀρκετὴ κλίσι πρὸς τὰ γράμματα καί τὴ δημοσιογραφία, πού στήν Κρήτη βρισκόταν ἀκόμα στὰ σπάργανα (3). Δέχτηκε τὴν ἐπιστάσιον τοῦ φύλλου στήν Ἀνατολικὴν Κρήτην κι' ἔγραψε ὅσους μποροῦσε συνδρομητῆς. Κοντὰ ὁμῶς στοὺς συνδρομητῆς ἔγραφε κι' ἀνταποκρίσεις. Ἀπὸ μιὰ, μαθαίνομε τὰ ἐκλογικὰ ἔθιμα τῆς ἐποχῆς τοῦ Φωτιάδη πασσαῖ, τὴν κάπως ἀστεία σύρραξι τῶν Χριστιανῶν μέ τοὺς μωαμε-

(1) Γιά τοὺς Ψαρουδάκηδες αὐτοὺς κοίτα Ν. Β. Τσιανδᾶκη, στό «Νεοελληνικὸν Ἀρχεῖον» Α' (1925) σ. 95-6.

(2) Ὁ Κοντυλάκης ὑπηρετοῦσε (ὅπως ἐξάγω ἀπ' τοὺς Ἀπολογισμοὺς τῆς Γ. Δ. Κρήτης 1879-82) στίς ἐξῆς θέσεις: βοηθὸς γραμματέως Ἐφετείου Χανίων 1 Μαρτίου-15 Ὀκτωβρ. 1879, Γραμματεὺς Εἰρηνοδικείου Χανίων 16-20 Ὀκτωβρ. 1879, Μεραμπελλοῦ 23 Ἰουλίου 1880-6 Φεβρ. 1881 καί Σητείας 17 Φεβρουαρίου 1881-15 Σεπτ. 1882. Ἄν ἀπ' τίς 20 Ὀκτωβρ. 1879 μέχρι τίς 23 Ἰουλίου 1880 ὑπηρετοῦσε (τοῦ ἄγχι πιθανόν), δέν ἐξακρίβωσα.

(3) Ἡ ἐκδόσις πολιτικῶν ἐφημερίδων στήν Κρήτη ἐπιτρέπη μέ τὸ 15^ο ἄρθρο τῆς Συμβάσεως τῆς Χαλέπας (9/21 Νοεμβρ. 1878). Πρωτίτερα ἔβγαίνε μόνο ἡ ἐπίσημη ἐφημερίδα τῆς Γεν. Διοικήσεως Κρήτης «Κρήτη» ἑλληνικά καί τουρκικά.

θανοὺς στίς δημοτικὲς ἐκλογὲς τοῦ 1881, πού μοῦ θυμίζει τὴν ἀθώοτερη ἐκεῖνη σύρραξι τουρκοπαίδων καί χριστιανοπαίδων κατὰ τὴν ἐπίσκεψιν τοῦ Σάββα πασσαῖ στή Βιάννο (βλέπε τὸ διήγημα τοῦ Κοντυλάκη γιά τὸν Καπετανάκη «Ἀντάρτης» στὸν τόμο «Πρῶτη Ἀγάπη».) Ἐδῶ ὁμῶς ὑπάρχουν καί τραυματίες τρεῖς ἢ τέσσερις Χριστιανοὶ καί δέκα τούλάχιστον Τούρκοι. Ὁ Τιμ. Ψαρουδάκης ἐδημοσίευσε τὴν ἀνταπόκρισιν, ἀλλὰ διώρθωσε τὸν ἀριθμὸ, προφανῶς γιά νά μετριάσῃ τὴν ἐντύπωσιν, γράφοντας «ἄλλων τῶσων».

Σ' ἄλλην ἀνταπόκρισιν περιγράφει τὴ νεόκτιστη πόλιν τῆς Σητείας καί τὸ ἑλληνικὸ σχολεῖο πού λειτουργοῦσ' ἐκεῖ. Ἀντὶ γιά τὴν ὑπογραφή του παραγγέλλει νά τεθοῦν τάρχικα του. Αὐτὴ ἡ ἀνταπόκρισι εἶναι ἀνεξάρτητη.

Ἡ τρίτη καί τελευταία, μά πιὸ χαριτωμένη, μάς μεταφέρει στήν πρωτόγονη κι' ἀπλοϊκὴ κρητικὴ κοινωνία τοῦ δεκάτου ἐνάτου αἰῶνος (ὁ Κοντ. τὸν λέει 18^ο!), πού διασκεδάζει καί διαπλάσσεται μέ ἐρασιτεχνικὲς θεατρικὲς παραστάσεις. Τέτοιοι σύλλογοι δέν ἔλειπαν στήν ἄλλη Κρήτη, στὰ Χανιά εἶχαν τὴν «Εὐτέρπη», στό Ρέθυμνον γνωρίζω πὼς ἀνέβαιναν στό σανίδι σοβαροὶ ἐπιστήμονες (ὁ γηραιὸς Γυμνασιάρχης μου κ. Γενεράλις π. χ.) στή Σητεία δέν ἔπρεπε νά πᾶν πίσω. Ὁχτῶ φιλοτιμοὶ νέοι, ὑπάλληλοι ἢ γιοὶ ὑπαλλήλων, ἀνάλαβαν τὴ διδασκαλία κωμωδιῶν, στίς ὁποῖες, φυσικά, οἱ ἴδιοι θάνελάμβαναν καί τοὺς γυναικεῖους ρόλους. Ἀνάμεσά τους κι' ὁ Κοντυλάκης, «εὐπαίδευτος καί φιλόμουσος», ὅπως αὐτοκαλεῖται.

Ἡ ἀλληλογραφία αὐτὴ εἶναι γραμμὴν σ' ἐπιτηδευμένη καθαρεύουσα μ' ἀρκετὰ λάθη, δὲ μπορεῖ δὲ νά μάς προῖδεάσῃ γιά τὸ σπινθηροβόλο τοῦ χρονογράφου πνεῦμα οὔτε γιά τὴ γλαφυρότητα τοῦ κατοπινοῦ πεζογράφου.

Ὅμως εἶναι χαρακτηριστικὴ γιά τὴν πρώτη εἴσοδο τοῦ Κοντυλάκη στή δημοσιογραφία καί στή δημόσια ζωὴ, γιά τὸ ταπεινὸ του ξεκίνημα ἀπ' τὴν πιὸ ἀγνοη-

και μαζεμένα πορφυρά από κλήματα σταφύλια.

Κι' απίθωσαν καταμεσίς μελόπητα χιονάτη.

Μά πάνω απ' όλα χαρωπά τὰ πρόσωπα τῶν ξένων
προβάλλουν και μεγάλο δείχνουν κέφι. Ὅσοι οἱ γέροι
κοιτοῦν πῶς ὁ κρατήρας, πού συχνάδειαζε, γεμίζει
αὐτόματα και τὸ κρασί μονάχο του αὐγατίζει.

Γιὰ τὸ παράδοξο ἀποροῦν και φοβισμένοι ὑψώνουν
τὰ χέρια και προσεύχονται, συχῶρα νὰ τύχουν
γιὰ τὸ φτωχὸ σὲ φαγητὰ τραπέζι, πού ἐτοιμάσαν.

Μιά χήνα, τὸ μοναδικὸ φύλακα τῆς καλύβας,
οἱ γέροι εἶν' ἐτοιμοὶ στοὺς δυὸ τους ξένους νὰ θυσιάσουν.
Γοργή πετώντας τοὺς κουράζει, ἀργούς ἀπὸ τὰ χρόνια,
τοὺς περιπαίζει κάμποσο και στοὺς θεοὺς ξεφεύγει.
Κι' αὐτοὶ τὸ φῶνο τῆς μποδίσαν κ' εἶπαν: « Μάθετέ το,
θεοὶ ἡμᾶς κ' οἱ γείτονες οἱ ἀνεύλαβοι θὰ πάθουν
μά ἐσεῖς θὰ μείνετε ἀγγιχτοὶ ἀπ' τὸ κακὸ πού θάρθη
μόνο τὸ σπίτι ἀφίστατε κι' ἀκολουθήσατέ μας
και στὴν ψηλότερη μαζί βουνοκορφή ἀνεβῆτε. »

Ἦγάκουσαν κ' οἱ δυὸ κι' ἀπάνω σὲ ραβδιά ἀκουμπώντας
τὰ βήματά τους ὀδηγοῦν στὴ μακρυνὴ ἀνηφόρια.

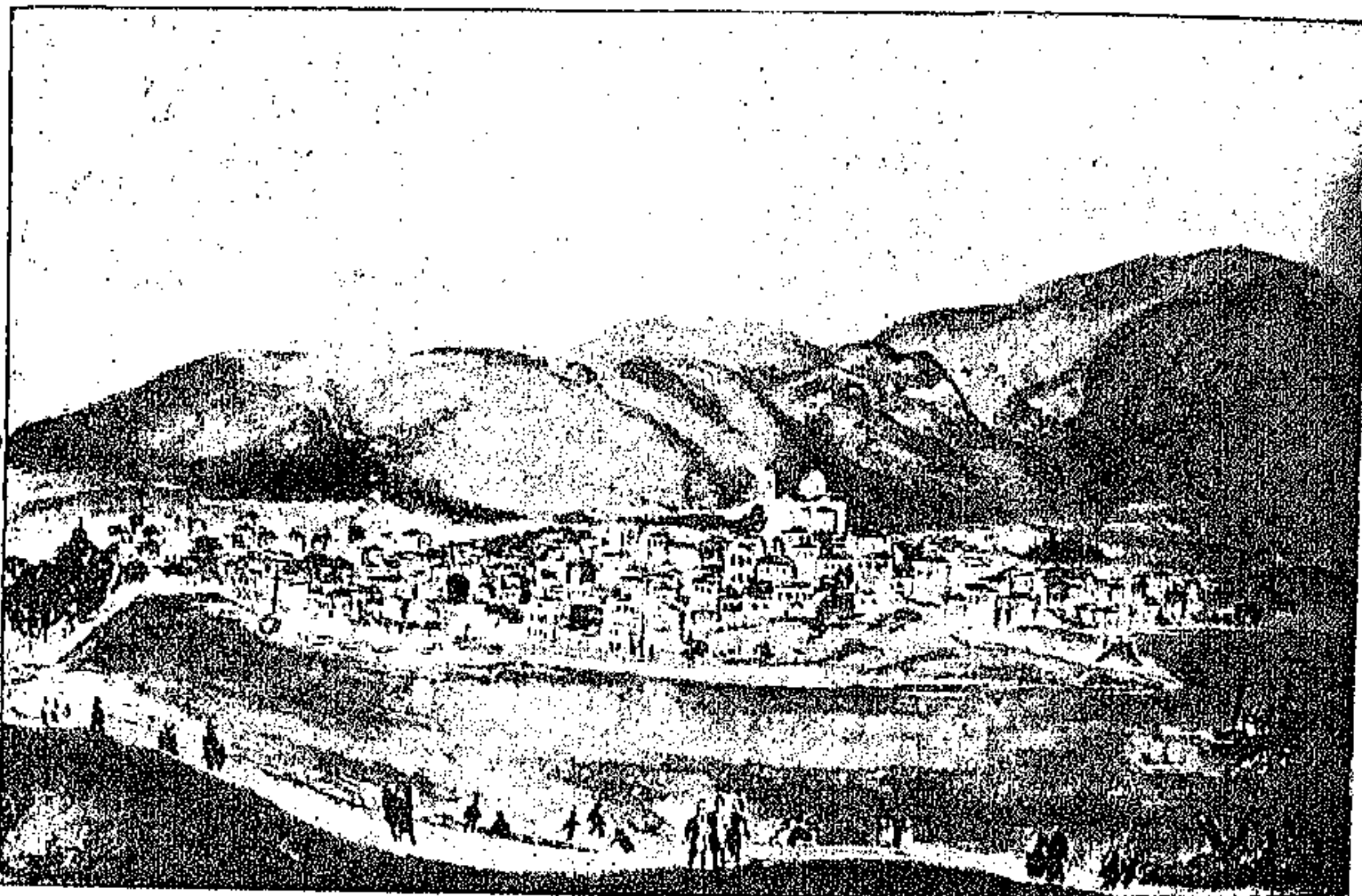
Ἀπέχουν τόσο ἀπ' τὴν κορφήν, ὅσο μπορεί νὰ φτάση
βέλος ριγμένο μιὰ φορά. Τὰ μάτια πίσω στρέφουν

κι' ὄλα στὴ λίμνη βουλιαγμένα τὰ θωροῦν και μόνο
τὸ σπίτι τους ἀπείραχτο. Κ' ἐνῶ γι' αὐτὸ θαυμάζουν
και κλαῖν τῶν ἄλλονῶν τὴ μοῖρα, τὸ σπιτάκι ἐκεῖνο,
μικρούλι ἀκόμα και γιὰ δυὸ, Νᾶός γίνεται ἀξάφνου.

Οἱ στύλοι του οἱ διχαλωτοὶ κολῶνες εἶναι τῶρα

λάμπουν τὰ χορτοστρώματα, χρυσῆ προβάλλει ἢ στέγη.

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

ΣΠΥΡΟΥ ΒΑΣΙΛΕΙΟΥ

ΓΑΛΑΞΙΔΙ

ΑΠΟ ΤΑΣ ΕΚΘΕΣΕΙΣ

Γ. ΣΤΕΡΗ

ΦΙΓΟΥΡΕΣ

οἱ πόρτες τορνευτές κ' ἡ βάση μαρμαροστρωμένη.

Τότε μὲ στόμα γελαστό τοὺς λέει αὐτὰ ὁ Κρονίδης:

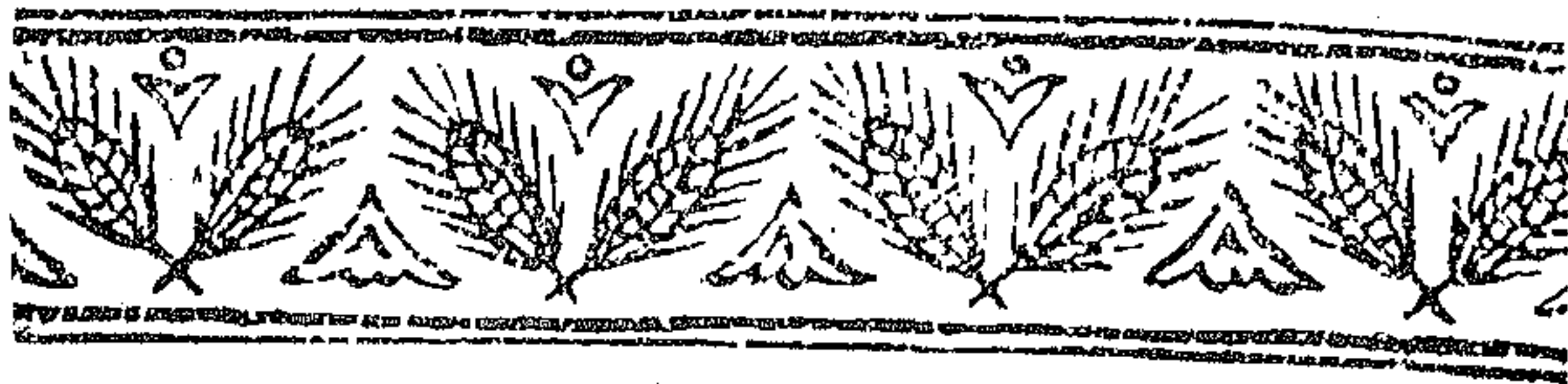
« Πέστε μου, γέρο δίκιε κι' ἀξια δίκιου ἀντρός γυναῖκα,
τί νάχατε θὰ θέλατε; » Μὲ τὴ Βαυκίδα λίγο
κουβέντιασε ὁ Φιλήμονας και στοὺς θεοὺς δηλώνει
τὴ θέλησή τους τὴν κοινή: « Προθοῦμε νὰ γενοῦμε
ιερεῖς και νὰ φροντίζουμε πρόθυμα τοὺς ναοὺς σας
κι' ἀφοῦ ἡ ζωὴ μας πέρασε μ' ὁμόνοια, νὰ μᾶς ἔρθη
τὴν ἴδια ὥρα ὁ θάνατος στοὺς δυὸ και νὰ μὴ φτάσω
νὰ δῶ τὴ γριά μου νὰ τὴν καῖν* ἢ νὰ θαφτῶ ἀπὸ κείνην. »

Ἡ πιστὴ τὴν εὐχὴ σαρκώνει. Τὸ ναὸ φυλάνε
ζώντας οἱ γέροι κ' ὅταν πιά ἀπ' τὰ χρόνια ἐξαντλημένοι
στεκόνταν κάποτε μπροστὰ στις σκάλες τοῦ ἱεροῦ τους
κ' ἴσως γιὰ τὸν ἀφανισμό τοῦ τόπου τους μιλοῦσαν,
βλέπει ἡ Βαυκίδα τὸ Φιλήμονα νὰ βγάξη φύλλα
κ' ἐκεῖνος τὴ γυναῖκα του σὰ δέντρο νὰ φουντώνη.
Κ' ἐνῶ οἱ κορφές τους ψήλωναν, τὰ δυὸ τὰ πρόσωπά τους
προφτάσαν κι' ἀνταλλάξαν τὰ ἴδια λόγια, ἐτοῦτα:
« Σύζυγε, χαῖρε. » Και μὲ μιᾶς τὰ περιζώνει φλούδα.

... Δείχνουν ἐκεῖ γειτονικά τὰ δυὸ στελέχη οἱ Φρύγες.

Μεταφρ. ΜΙΧ. Γ. ΠΕΤΡΙΔΗΣ

* Τοὺς νεκροὺς ἢ τοὺς ἔκαιαν ἢ τοὺς ἔθαφταν.

Η ΜΙΝΑ

Ἡ

ΤΟΥ ΣΤΡΑΤΙΩΤΗ Η ΤΥΧΗ

(*Minna von Barnhelm oder das Soldatenglück*)

ΚΩΜΩΔΙΑ ΜΕ ΠΕΝΤΕ ΠΡΑΞΕΙΣ *

Μεταφρασμένη ἀπὸ τὸν ΑΙΜΙΛΙΟ ΜΙΣΣΙΡ

ΠΡΑΞΗ ΤΕΤΑΡΤΗ

(Ἡ σκηνή: τῆς Μίννας ἡ κάμαρα)

ΣΚΗΝΗ ΠΡΩΤΗ

Ἡ Μίνα (στολισμένη πλούσια ἀλλὰ μὲ γούστο) κ' ἡ Φραντζίσκα.

(Σηκώνονται ἀπὸ τὸ τραπέζι, ἐνῶ ἓνας δοῦλος παίρνει τὰ πιάτα).

Ἡ Φραντζίσκα: — Ἀδύνατο νὰ χορτάσατε, κυρία.

Ἡ Μίνα: — Λές, Φραντζίσκα; Φαίνεται πὼς δὲν πεινοῦσα σὰν καθίσαμε.

Ἡ Φραντζίσκα: — Κάναμε συμφωνία νὰ μὴ μιλήσουμε γι' αὐτὸν στὸ τραπέζι. Μὰ ἔπρεπε νὰποφασίσουμε, πὼς οὔτε θὰ τονέ συλλογιούμαστε.

Ἡ Μίνα: — Τόντις, ἄλλο δὲν εἶχα στὸ νοῦ μου παρ' αὐτόν.

Ἡ Φραντζίσκα: — Τὸ κατάλαβα. Γιά χιλιο λογιῶ πράματα ἀνοιξα τὴν κουβέντα, μὰ ἡ ἀπάντησή σας κάθε φορὰ στραβή. (Ἄλλος δοῦλος κερῶνει καφέ). Νά καὶ θροφή νὰ μοῦ μεγαλώση τὸ μεράκι. Ὁ καλὸς μας δὲ σπληνιάρης δὲ καφές!

Ἡ Μίνα: — Μεράκι; Μὰ δὲν κάνω γὰ μεράκι. Συλλογιέμαι μόνο τὸ μάθημα ποῦ θὰ τοῦ δώκω. Κατάλαβες, Φραντζίσκα;

Ἡ Φραντζίσκα: — Ἀμέ! Τὸ καλῆτερο δὲ μὴ θάτανε, νὰ μὴ μᾶς ἔβαζε σὲ τέτοιον μπελά.

Ἡ Μίνα: — Θὰ ἰδῆς, πὼς τὸν ξαίρω

καταβάθος. Ὁ ἀντρας ποῦ δὲ μὲ θέλει τώρα μὲ ὅλα μου τὰ πλούτη, ὁ ἴδιος δὲ ἀντρας αὐτὸς θάρχησε νὰ μαλλώνη γιὰ μένα μὲ τὴν οἰκουμένη ὅλη, μόλις μάθει πὼς εἶμαι ἔρμη καὶ δυστυχισμένη.

Ἡ Φραντζίσκα (σοβαρότατη): — Κι' αὐτό, ἐννοεῖται, θὰ γαργαλίση θεότρελλα τὸ τόσο εὐαίσθητο φιλότιμό σας!

Ἡ Μίνα: — Πάντα ἠθολόγα ἐσὺ! Πολλὴ ὥρα μ'ἔβγαζες φαντασμένη; τώρα μὲ βγάζεις φιλότιμη. Ὁμως, ἄφησέ με, καιμένη Φραντζίσκα. Σ' ἀφίνω καὶ γὼ νὰ κάνης ὅ,τι θέλεις μὲ τὸ λοχία σου.

Ἡ Φραντζίσκα: — Μὲ τὸ λοχία μου;

Ἡ Μίνα: — Ναι! κι' ἂν τὸ ἀρنيέσαι, πάει νὰ πῆ πὼς εἶναι ἀλήθεια. — Δὲν τὸν εἶδα ἀκόμη μὰ ἀπὸ τὰ λόγια ποῦ μοῦ εἶπες, σοῦ τὸν προφητεύω ἀντρα σου.

ΣΚΗΝΗ ΔΕΥΤΕΡΗ

Ὁ Riccaut de la Marlinière, ἡ Μίνα κ' ἡ Φραντζίσκα.

Ὁ Riccaut (ἀπὸ τὶς κουίντες): — Est-il permis, Monsieur le Major?

Ἡ Φραντζίσκα: — Τ' εἶν' αὐτό πάλι; Σὲ μᾶς ἔρχονται; (Πηγαίνει κατὰ τὴν πόρτα).

Ὁ Riccaut: — Parbleu! Ἐκάνω λάτος. — Mais non... ντὲ κάνω λάτος... C'est sa chambre...

Ἡ Φραντζίσκα: — Σίγουρα, κυρία, ὁ κύ-

ριος αὐτὸς νομίζει πὼς θάβρῃ ἀκόμα ἐδῶ τὸν ταγματάρχη von Tellheim.

Ὁ Riccaut: Σωστά! — Le Major de Tellheim, juste, ma belle enfant, c'est lui que je cherche. Où est-il?

Ἡ Φραντζίσκα: — Δὲν κάθεται πιά ἐδῶ.

Ὁ Riccaut: — Comment? Εἶναι εἰκοσιτέσσαρα ὧρες ἀκόμα ἐντῶ κάτεται. Καὶ τώρα ντὲ κάτεται πιά; Ποῦ κάτεται;

Ἡ Μίνα (πηγαίνει καταπίνω του): — Κύριε...

Ὁ Riccaut: — Ah! Madame... Mademoiselle... συγκνώμη ἢ εὐγενεῖα σας...

Ἡ Μίνα: — Τὸ λάθος σας, κύριέ μου, συγχωρετό, κ' ἡ ἀπορία σας φυσικότατη. Ὁ κύριος ταγματάρχης εἶχε τὴν καλοσύνη νὰ παραχωρήσῃ τὴν κάμαρή του σ' ἐμένα τὴν ξένη, ποῦ δὲν εἶχα ποῦ νὰ κονέψω.

Ὁ Riccaut: — Ah! voilà de ses politesses! C'est un très galant homme que ce major!

Ἡ Μίνα: — Ποῦ ὅμως νὰ κουβάλησε... νὰ σᾶς πῶ τὴν ἀλήθεια, ντρέπουμε, μὰ δὲν ξαίρω.

Ὁ Riccaut: — Εὐγενεῖα σας ντὲ ξαίρει; C'est dommage; j'en suis fâché.

Ἡ Μίνα: — Ἐπρεπε νάχω πληροφορηθῆ. Οἱ φίλοι του φυσικὰ θὰ τονέ γυρεύουν ἀκόμα ἐδῶ.

Ὁ Riccaut: — Ἐγκὼ εἶμαι φίλος του πολὺ, εὐγενεῖα σας...

Ἡ Μίνα: — Μήτε σὺ δὲν ξαίρεις, Φραντζίσκα;

Ἡ Φραντζίσκα: — Ὁχι, κυρία.

Ὁ Riccaut: — Ἦτελα μιλήσω αὐτὸ πολλὴ ἀνάγκη. Ἐρχομαι τοῦ φέρνω μιὰ nouvelle ποῦ πολὺ καρῆ αὐτός.

Ἡ Μίνα: — Λυποῦμαι ἄλλο τόσο. — Ἐλπίζω ὅμως νὰ τονέ ἰδῶ τώρα σὲ λίγο. Ἄν εἶναι ἀδιάφορο ἀπὸ ποιὸ στόμα θὰ μάθη τὴν καλὴ αὐτὴ εἶδηση, τότε προσφέρνωμαι, κύριε...

Ὁ Riccaut: — Ἐγκὼ κατάλαβα. — Mademoiselle parle français? Mais sans doute; telle que je la vois! (*) La demande était bien impolie; vous me pardonnerez, Mademoiselle.

Ἡ Μίνα: — Κύριε...

Ὁ Riccaut: — Πῶς; Ντὲ μιλάτε φραντσέζικα, εὐγενεῖα σας;

Ἡ Μίνα: — Ἄν εἶμουνε στὴ Γαλλία θὰ προσπαθοῦσα νὰ τὰ μιλήσω. Ἐδῶ λόγος δὲν ὑπάρχει. Ἐπειτα, βλέπω πὼς μὲ καταλαβαίνετε. Θὰ σᾶς καταλάβω καὶ γὼ, κύριε, καὶ μιλάτε ὅπως σᾶς βολεῖ καλῆτερα.

Ὁ Riccaut: — Καλὰ, καλὰ! Καὶ γκὼ ἐξπλικάρωμαι καλὰ γκερμανικά. — Sachez donc, Mademoiselle... ξαίρετε λοιπόν, εὐγενεῖα σας πὼς ἔρκομαι ἀπὸ τραπέζι τοῦ ὑπουργοῦ... ὑπουργοῦ ἀπὸ... ὑπουργοῦ ἀπὸ... πὼς λένε ὑπουργὸς ἐκεῖ πέρα;... στὸ μακρὴ ντρόμο;... στὸ μεγκάλο πλατέα;... (**)

Ἡ Μίνα: — Εἶμαι ἀκόμη ξένη ὀλοτέλα ἐδῶ πέρα.

Ὁ Riccaut: — Νά, τὸ ὑπουργὸ ἀπὸ στρατιωτικῶ. — Ἐκεῖ ἔφαγκα μεσημέρι ἐγκὼ τρώγκω ἢ l'ordinaire μαζί του, ... καὶ τότε λόγος ἦρτε γιὰ ταγματάρχη Tellheim et le ministre m'a dit en confidence, car Son Excellence est de mes amis, et il n'y a point de mystères entre nous... τέλω νὰ πῶ, ὁ ἐξοκώτατος μοῦ εἶπε μυστικὰ πὼς τὸ ὑπόθεση ἀπὸ ταγματάρχη μας εἶναι στὸ point νὰ τελειώσῃ. Ἐκανε, εἶπε, ἓνα rapport στὸ βασιλιά, καὶ βασιλιά ἀποφάσισε tout-à-fait en faveur du Major. — Monsieur, m'a dit Son Excellence, vous comprenez bien que tout dépend de la manière dont on fait envisager les choses au roi, et vous me connaissez. Cela fait un très joli garçon que ce Tellheim, et ne sais-je pas que vous l'aimez? Les amis de mes amis sont aussi les miens. Il coûte un peu cher au roi, ce Tellheim; mais est-ce que l'on sert les rois pour rien? Il faut s'entraider en ce monde; et quand il s'agit de pertes, que ce soit le roi qui en fasse, et non pas un honnête homme de nous autres. Voilà le principe dont je ne me dépars jamais. — Τι λέγκει εὐγενεῖα σας γιὰ τοῦτα; Ντὲν ἀλήθεια, εἶναι καλὸς ἀνθρώπος; Ah! que Son Excellence a le cœur bien placé! Μὲ βεβαίωσε au reste, ἂν ὁ ταγματάρχης ντὲν ἔλαβε ἀκόμα une lettre de la main... ἔνα βασιλικὴ ἐπιστολή, πὼς σήμερα τὰ λάβη infailliblement.

Ἡ Μίνα: — Ἡ εἶδηση αὐτὴ, κύριε, θὰ κατευχαριστήσῃ βέβαια τὸν ταγματάρχη von Tellheim. Θὰ πεθυμοῦσα ὅμως νὰ τοῦ πῶ συνάμα καὶ τ' ὄνομα τοῦ φίλου ποῦ τόσο πολὺ θέλει τὸ καλὸ του...

Ὁ Riccaut: — Ὄνομα τέλει εὐγενεῖα σας; — Vous voyez en moi... εὐγενεῖα σας βλέπει ἐντῶ: le Chevalier Riccaut de la Marlinière, Seigneur de Prêt-au-voil, de la branche de Prens'd'or. — Ἀπορεῖτε, εὐγενεῖα σας, ἀκούση ἐγκὼ ἀπὸ τόσο μεγκάλο μεγκάλο φαμίλια, qui est véritablement de sang royal — Il faut le dire: je suis sans doute le cadet le plus aventureux que la maison a (***) jamais en. — Περετῶ ἀπὸ ἐντεκα κρονῶ. Ἐνα affaire d'honneur ἔκανε ἐμένα σκαπετάρω. Ὑστερα περέτησα Παναγκιότατο Πάπα, ρεπούμπλικα Σάν Μαρίνο, στέμμα Πολωνίας καὶ Κάτω Κῶρες, καὶ τώρα ἦρτα ἐντῶ πέρα. Ah! Mademoiselle, que je voudrais n'avoir jamais vu ce pays-là! Ἄ, καὶ νὰ ἀφίνανε ἐμένα στὸ περεσία ἀπὸ Κάτω Κῶρες, σήμερα τὰ εἶμουνα συνταγματάρχης τὸ λίγκο. Μὰ ἐντῶ πάντα πάντα νὰ εἶσαι capitaine, καὶ τώρα μάλιστα capitaine παμένος...

(**) Ἡ πλατέα εἶναι ἡ Wilhelmplatz κι ὁ δρόμος ἡ Wilhelmstrasse.
(***) γράφε: ait.

* Συνέχεια ἀπὸ τὸ προηγούμενο.

(*) Λίγα εἶτανε τὰ φραντσέζικα τοῦ Lessing. Γράφε: comme je le vois.

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΧΙΝΟΠΩΡΟ

Ἄδυναμο τὸ φῶς τοῦ φεγγαριοῦ
τὸ δρόμο τοῦ σπιτιοῦ μου νὰ μοῦ φέξει.
Τὰ στήθια φουσκωμένα τ' οὐρανοῦ
μὲ βουρκωμένα σύγνεφα. Θὰ βρέξει...

Θὰ βρέξει. Στὸ δωμάτιο θὰ κλειστῶ.
Μονότονα ἢ βροχή θὰ κλαίει στὴ στέγη
τοῦ φτωχικοῦ σπιτιοῦ μου. Μὲ καημὸ
μαζύ της κ' ἢ ψυχούλα μου θὰ κλαίγει...

Θὰ μείνουν τὰ βιβλία μου κλειστά
στὸ σκονισμένο ἐργένικο τραπέζι.
Ἡ λάμπα νυσταγμένη θ' ἀγρυπνᾷ
γιὰ μιὰ πεταλουδίτσα ποῦ θὰ παίζει...

Θὰ βρέξει. Κ' ἢ ψυχούλα μου πικρὴ
τὸν πόνο της χαρούμενη θὰ ντύσει,
ὅταν ξυπνήσει ὁ ἥλιος τὸ πρωὶ
καὶ τὴ στερνὴ μου θλίψη θὰ κοιμίσει...

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΑΝΤΕΛΕΜΙΔΗΣ

ΝΕΟΙ ΠΟΙΗΤΑΙ

ΧΙΝΟΠΩΡΟ ΣΤΗΝ ΑΤΤΙΚΗ

Πρωὶ, καὶ γλυκορόδις ἢ αὐγή,
καὶ στ' ἀσημένιο τῆς ἑλλᾶς κλαδί
σὰν κρουσταλένια χάντρα ἢ δροσιά
ἐμέστωσε καὶ σειέται στολισμένη
σ' ἐφτάχρωμη τοῦ γήλιου φορεσιά
ποῦ ἡ πρώτη ἀχτίδα ἢ ξέφωτη τῆς φέρνει.
Κι' ἀπ' τοὺς θαμποὺς ὀρίζοντες πρὸ πέρα
ἢ λιόχαρη τοῦ χινοπώρου μέρα,
γυρνώντας ἀπ' τὰ βάρυπνα βουνά
τὴν πάχνη ξεδιπλώνει καὶ περνᾷ.

ΑΛΕΞΑΝΔΡΑ ΠΛΑΚΩΤΑΡΗ

Τὸ δεκαπενθήμερον

ΠΕΡΙ ΤΑ ΓΕΓΟΝΟΤΑ ΚΑΙ ΤΑ ΖΗΤΗΜΑΤΑ

Ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες καὶ ἑλληνικὰ βιβλία.

Σ' ὅλο τὸν ἄλλο κόσμο ἡ πληροφοριακὴ ἀκτί-
νη τῶν ἐφημερίδων περιορίζεται στὴν ἐπικαι-
ρότητα — ἀφοῦ αὐτός, ἄλλωστε, εἶναι κ' ὁ
προορισμὸς τους. Οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες τῆς
ἐποχῆς μας ἔχουν ἀπλώσει τὴ δική τους... στὸ
πᾶν. Ἐγίναν σὰν τοὺς «κλείδιες» τοῦ Ἀη-
Γιάννη ἀπὸ τοὺς ὁποίους ἀνασύρει κανεὶς τὰ
πρὸ ἐτερόκλητα καὶ τὰ πρὸ ἀπροσδόκητα πρᾶ-
ματα, ἢ σὰν τὰ παλιὰ «πανοράματα» (ὑπάρχουν
ἀραγε ἀκόμα καὶ σὲ ποιά τάχα βάρη ἐπαρ-
χίων;) στὰ ὅποια, δίνοντας μιὰ δεκάρα καὶ βιά-
ζοντας τὸ μάτι σας στὸ φακό, βλέπατε, φύρ-
δη-μίγδην, μιὰν ἔποση τῶν ἀνακτόρων τῶν
Βερσαλλιών, τὸν «Παπαμαλέκο, τὸν ἥρωα τῆς
Κρήτης», τὴν πολιτοκρία τοῦ Πόρτ-Ἀρθούρ, τὴς
Πυθαγίδες καὶ μιὰ γυναίκα ποῦ μύριζε ἕνα εὐ-
δο ἔχοντας ὡς μόνον φόρεμα τὴς κάλτσες της...
Μὲ μιὰ δριμυτὴ ἀναγνώστης πληροφορεῖται
ὄχι μόνον τὴς πολιτικὲς «ζυμώσεις» τῆς ἡμέρας
ἀλλὰ καὶ πῶς καθαρίζονται οἱ λεκέδες τῶν θού-
λων, ὄχι μόνον τί συμβαίνει στὴν Ἰσπανία ἀλλὰ
καὶ τί συνέβαινε στὴ Γαλλικὴ Ἐπανάσταση,
ὄχι μόνον πῶς σχηματίζεται ἡ νέα γαλλικὴ κυ-
βέρνηση ἀλλὰ καὶ πῶς σχηματίζεται ὁ καρκι-
νας, ὄχι μόνον τί λέει ὁ Χίτλερ ἀλλὰ καὶ τί ἔλε-
γε ὁ Κολοκοτρώνης, ὄχι μόνον πῶς «ἐκκολάπτε-
ται» ἡ κατάσταση στὴν Αὐστρία ἀλλὰ καὶ πῶς
ἐκκολάπτονται ἐπιστημονικῶς τὰ αὐτὰ τῶν ὄρ-
γάνων. Μ' ἄλλα λόγια, οἱ ἀθηναϊκὲς ἐφημερίδες
ἔχουν γίνει, ταυτόχρονα, ἐγκυκλοπαίδειες, λαϊ-
κὰ ἐπιστημονικὰ περιοδικὰ, καζαμίες, ἱστορικὰ
συγγράμματα — καὶ μιᾶν γιὰ ὅλα, πληροφοροῦν
τὸ κοινὸ γιὰ ὅλα, τὸ «διδάσκουν» γιὰ ὅλα.

Γιὰ ἕνα μόνον πρᾶγμα δὲ μιλοῦν ποτέ: γιὰ τὰ
ἑλληνικὰ βιβλία ποῦ ἐκδίδονται.
Οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς δὲν ἔχουν μόνον τὸ
ἀτίμημα νὰ στεροῦνται ἀναγνωστῶν καὶ νὰ μὴν
κερδίζουν τὴ ζωὴ τους ἀπὸ τὰ βιβλία τους. Δὲν
ἔχουν οὔτε τὴν παρηγορία ὅτι γίνεται λόγος γι'
αὐτά. Τὰ βιβλία ποῦ ἐκδίδουν (ἀπὸ τὴν τσέπη
τους τὴς πλείστες φορές) εἶναι σὰν πέτρες ποῦ
πέφτουν σ' ἕνα «ἄπατο» κενὸ ἀπ' ὅπου ποτέ
δὲν ἔρχεται καμμιά ἀπήχηση. Οἱ ἐφημερίδες
ἐνῶ σὰς «γνωρίζουν ὅτι»... ἢ κ. Τσιριμπιμπή
ἔφερε ἐσθῆτα μπλέ σὰξ στὸ γθερινὸ τσαῖ τῆς
κ. Γιαρουμπή, δὲ σὰς γνωρίζουν ὅτι ἐξεδόθη
καὶ τὸ τάδε ἀξιόλογο ἑλληνικὸ βιβλίο, ἐνῶ

σὰς πληροφοροῦν γιὰ τὴς βιταμίνες ποῦ ὑπάρ-
χουν στὴς ντομάτες, δὲ σὰς πληροφοροῦν καὶ γιὰ
τὴς πνευματικὲς βιταμίνες ποῦ μποροῦν νὰ ὑπάρ-
χουν σ' ἕνα ἑλληνικὸ βιβλίο, ἐνῶ χαιρετοῦν τὸ
«γεγονός» ὅτι ὁ κ. Τσελεμεντές δίνει μαθήματα
μαγειρικῆς, δὲ χαιρετοῦν καὶ τὸ γεγονός ὅτι ὁ
κ. Καζαντζάκης μετέφρασε τὸν Λάντη (γιὰ ν'
ἀναφέρω ἕνα παράδειγμα).

Νὰ ἐπρόκειτο τουλάχιστον γιὰ μιὰν ὀργανωμέ-
νη «συνομοσία σιωπῆς» ἐκ μέρους των... Ἀλ-
λὰ οἱ Ἕλληνες συγγραφεῖς, οἱ Ἕλληνες ποιηταὶ
δὲν μποροῦν νάχουν οὔτε αὐτὴν, ἔστω, τὴν... πα-
ρηγορία. Οἱ ἴδιες ἐφημερίδες ποῦ δὲ μιλοῦν
ποτέ γιὰ τὰ βιβλία, ἀφιερώνουν στήλες ὁλό-
κληρες γιὰ ὅλα τὰ θεατρικὰ ἔργα (μὲ τί πάτα-
γο, μάλιστα, κάποτε, γιὰ μερικά ἀπ' αὐτά!) καὶ
ἐκθειάζουν—μὲ τόσο σύστημα ὅση καὶ ἄγνοια—
ὅλες τὴς καλλιτεχνικὲς ἐκθέσεις. Δὲν εἶναι λοι-
πὸν «κακοβούλως καὶ ἐσκεμμένως» ποῦ ἀγνοεῖ-
ται ἐντελῶς τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο. Εἶναι, ἀλλοί-
μονα, ἀπὸ ἀδιαφορία, εἶναι γιὰτὶ οἱ διευθυ-
ντές τῶν ἐφημερίδων θεωροῦν ὅτι γιὰ τὸ κοινὸ
τους ἡ ἐκδοσὴ ἐνὸς ἀξιόλογου ἑλληνικοῦ βιβλίου
δὲν ἀποτελεῖ «εἰδηση», ὅτι τὸ κοινὸ τους προ-
τιμᾷ νὰ ἰδῇ τὴ μιᾶν στήλη ποῦ θὰ κατελάμ-
βινα ἢ κριτικὴ τοῦ βιβλίου ἀφιερωμένη στὴς
κρίσεις τῆς Μπριγκίτε Χέλμ γιὰ τὸν Παρθε-
νῶνα, στὸ πῶς δύο (ἀνύπαρκτοι) Ἕλληνες ἀντι-
μετώπισαν (ἀνύπαρκτους) ἀνθρωποφάγους στὴ
ζούγλα ἢ στὸν... ἀκουμπισμὸ ποῦ γίνεται στὰ
τρᾶμ κατὰ τὴς ὥρες τοῦ συνωστισμοῦ,—γιατὶ
κι' αὐτὸν τὸν εἶδαμε περιγραφόμενον...

Κι' ἔχουν δίκιο. Πράγματι, τὸ ἑλληνικὸ κοι-
νὸ ἐνδιαφέρεται γιὰ τὸ ἑλληνικὸ βιβλίο ὅσο καὶ
γιὰ τὸ ἔτος 40 μ. Χ.,—δηλαδὴ καθόλου. Τὸ νὰ
ζητοῦσε δὲ κανεὶς ἀπὸ τὸν τύπο νὰ δημιουργή-
σει αὐτὸ τὸ ἐνδιαφέρον, ὑπενθυμίζοντάς του ὅτι
συχνά, καὶ μὲ τόσο κομικασμὸ, ἐπαίρεται ὅτι
«καθοδηγεῖ καὶ διαπλάσσει τὰς μάζας» καὶ ὅτι
ἡ ἀποστολή του εἶναι «ἱερά καὶ ὑψηλή», θὰ
ἔδειχνε μιὰν ἀφέλεια ποῦ, ἐγὼ τουλάχιστον, δὲν
τὴν ἔχω...

ΚΩΣΤΑΣ ΟΥΡΑΝΗΣ

Φιλολογὸς ἢ λογοτέχνης:

Ἄγαπητὴ «Νέα Ἔστια»,
Ἄν καὶ λίγο ἀργά, θὰ μοῦ ἐπιτρέψετε νὰ πῶ
δυσὸ λόγια κ' ἐγὼ στὴ συζήτηση ποῦ ἀνοίξε ἀπ'
ἀφορμὴ τῆς μετάφρασης τοῦ Πλατωνικοῦ Συμπο-
σίου ἀπὸ τὸν κ. Συκουτρῆ. Τὴ μετάφραση αὐτὴ
δὲν τὴ μελέτησα ἀκόμα ὅπως θὰ ἤθελα, ἀλλὰ
τὸ ζήτημα εἶναι, μοῦ φαίνεται, γενικώτερο, καὶ
ξεπερνᾷ τὴν τέτοια ἢ τέτοια σημασία τοῦ ἐ-

ΙΩΑΝΝΗΣ Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ & ΣΙΑ, ΕΚΔΟΤΑΙ
ΒΙΒΛΙΟΠΩΛΕΙΟΝ ΤΗΣ "ΕΣΤΙΑΣ",
ΟΔΟΣ ΣΤΑΔΙΟΥ 46α, ΑΘΗΝΑΙ

ΑΧΙΛΛ. ΤΖΑΡΤΖΑΝΟΥ

πρώην εκπαιδευτικοῦ συμβούλου

ΠΛΟΥΤΑΡΧΟΥ

ΠΕΡΙ ΠΑΙΔΩΝ ΑΓΩΓΗΣ

Ἐνα βιβλίον χρησιμώτατον διὰ κάθε παιδαγωγόν καὶ διδάσκαλον, ἀλλὰ καὶ διὰ κάθε γονεῖα, ὁ ὁποῖος ἐπιθυμεῖ νὰ εἶναι κάπως προῖδεασμένος διὰ τὰ ζητήματα τῆς ἀνατροφῆς καὶ τῆς ἀγωγῆς τῶν τέκνων του. Ἡ ἔκδοσις τοῦ ἀρχαίου αὐτοῦ συγγράμματος, τὸ ὁποῖον σοφοὶ Εὐρωπαῖοι ὠνόμασαν « χρυσοῦν βιβλιᾶριον », ἐγίνε κατὰ τὸ σύστημα τῶν Γαλλικῶν ἐκδόσεων τῆς Association Bidé καὶ τῆς « Ἑλληνικῆς Βιβλιοθήκης » τῆς Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν ἐπὶ χάρτου ἀρίστης ποιότητος καὶ με ἀρίστην ἐκτύπωσιν. Εἰς σύντομον εἰσαγωγὴν παρέχονται αἱ ἀναγκαῖαι πληροφορίες περὶ τοῦ Πλουτάρχου καὶ τῶν συγγραμμάτων του καὶ ἰδιαιτέρως περὶ τοῦ « Περὶ παιδίων ἀγωγῆς », καὶ κατόπιν ἀκολουθεῖ τὸ ἀρχαῖον κείμενον μετὰ τὴν μετάφρασιν ἀπέναντι καὶ τὰς ἀπαραιτήτους σημειώσεις ὑποκάτω εἰς γλῶσσαν κοινὴν ὁμιλουμένην δημοτικὴν.

Τιμᾶται Δρχ. 20.

Διὰ τὰς ἐπαρχίας Δρχ. 26.

ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΟΝ ΑΡΧΕΙΟΝ

ΤΕΤΡΑΜΗΝΟΝ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ ΔΗΜΟΣΙΕΥΜΑ

Διευθυντής: Ν. Β. ΤΩΜΑΔΑΚΗΣ, Διευθυντής Ἱστορ. Ἀρχείου Κρήτης

(Βιβλιογραφίαι, μελέται, κριτικὴ, ὑλικὸν σχετικὸν μετὰ τὴν νεοελληνικὴν ἱστορίαν, φιλολογίαν καὶ λαογραφίαν)

Κυκλοφοροῦν :

Τὸ Α' τεῦχος τοῦ Α' τόμου (1935) μεγ. 8^{ον}, σ. 174, δρ. 75.

Αἱ ἀνατυπώσεις ἐκ τοῦ Α' τεύχους.

Σ. Π. Βογιατζάκη καὶ Ν. Β. Τωμαδάκη : « Σολωμικὴ Βιβλιογραφία » μεγ. 8^{ον} σ. 64, δρ. 30.

Ν. Β. Τωμαδάκη : « Ἀνδρέας Κάλβος, Συμπληρωματικὰ Σολωμικῆς Βιβλιογραφίας » μεγ. 8^{ον} σ. 30, δρ. 15.

Τυπώνεται :

Τὸ παράρτημα τοῦ Α' τεύχους :

Ν. Β. Τωμαδάκη : « Ἐκδόσεις καὶ χειρόγραφα Διονυσίου Σολωμοῦ ».

ΚΕΝΤΡΙΚΗ ΠΩΛΗΣΙΣ : Ι. Δ. ΚΟΛΛΑΡΟΣ καὶ ΣΙΑ ΣΤΑΔΙΟΥ 46α ΑΘΗΝΑΙ